

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

Status

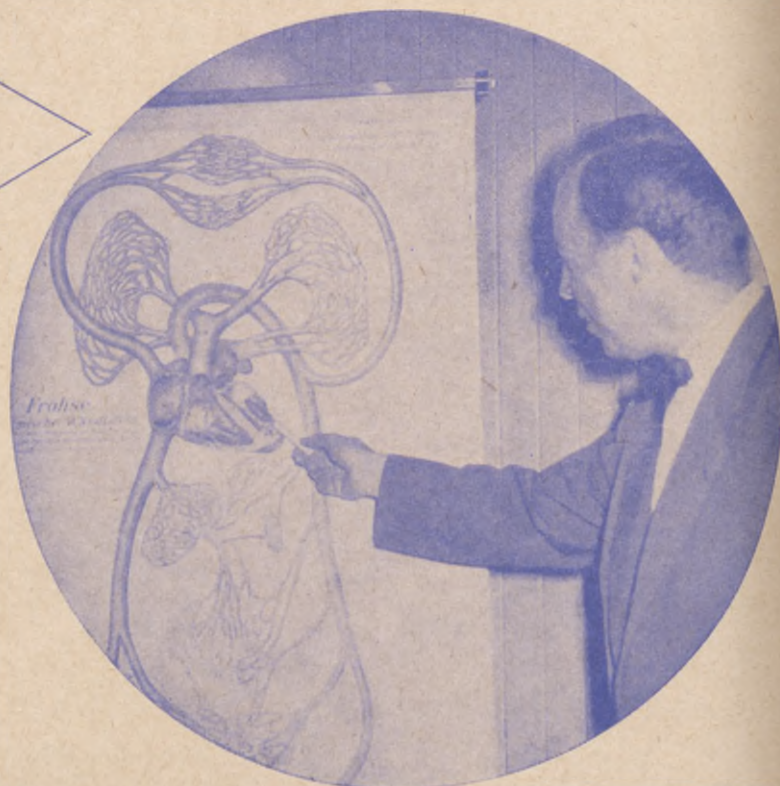
 nr 2
februari 1964
pris 1: 50

HJÄRTA och LUNGOR

utgör ett maskineri med nästan ofattbar konstruktion och arbetsförmåga. Vid varje hjärtslag drivs ungefär 70 g blod ut från hjärtat. Med en slagtakt på 70 slag i minuten motsvarar detta per dygn mer än 7 ton blod — i sanning en kraftprestation!

Samspelet mellan hjärta och lungor är en oerhört viktig livsprocess i vår kropp. I vår jäktade tid borde därför ordet *hälsokontroll* ha djupare respekt hos en var. En grundlig kontroll av vår egen kropps maskineri borde vara minst lika viktig som då det gäller bilen och dess driftssäkerhet i trafiken

Effektiv hälsokontroll, som avslöjar hjärt- och lungsjukdomar på tidigt stadium — vid avslöjad sjukdom kartläggning av behov av rehabilitering, omställning av livsföring, eftervård, arbete m.m.

Normal

livsföring, trygghet under sjukdomstiden, försörjning genom egna insatser i den utsträckning hälsan medger

Kontakt

och samverkan med intresseparter inom medicin, forskning, arbetsmarknad och näringsliv

Aktivitet

genom hjärt- och lungsjukas egen medverkan i organisationen

RHL

(Riksförbundet för Hjärt- och Lungsjuka) har 16.000 anslutna medlemmar och 130 lokalföreningar i hela landet

MEDLEMSKAP

i våra lokalföreningar lägger grund till större handlingskraft och ökade resurser i kampen mot hjärt- och lungsjukdomar

Lokalisering och effektivitet

Att få en större spridning på statliga ämbetsverk och verksamhetsformer genom utflyttning från Stockholm är kontentan av ett nyligen framlagt utredningsförslag. Omkring 28.000 tjänstemän inom 110 statliga verksamhetsgrenar utflyttas till andra delar av landet, om nu planerna förverkligas inom överskådlig framtid. En tidsrymd av 15 år skulle denna utflyttning ta. Det låter ju inte så avskräckande för dem som ev. ska packa ihop och flytta. Men man kan i alla fall börja redan nu att fundera över vad en sådan utluftning av huvudstadens maktägande byråkrati kommer att betyda. Det påminner inte så lite om en ny övergång till småkungar ute i de olika landskapen, om man ska se historiskt på saken. Fast tiderna har ju förändrats en hel del, liksom möjligheterna att förflytta sig, sedan Gustav Vasa med hjälp av sina skrivare lade grunden till en stark central byråkrati inom vilken ram fogdar och adelsmän fick lära sig den elementära disciplinen för riksenheten.

Nutidens förhållanden rör sig med en sorts maktbalans. Landsting och kommuner sköter sina uppgifter, ofta med hjälp av statsbidrag. Systemet har sina fördelar och nackdelar. Ett statligt ämbetsverk i Stockholm har svårt att vinna någon känslomässig förtjusning inom den kommunala självstyrelsen. Och motsatt är det väl ofta så att ämbetsmannen i det centrala ämbetsverket har svårt att acceptera det "långsamma tänke-

sätt" och geografiskt inskränkta bedömning, vilket beteendemönster kan spåras inom de lokala enheternas beslutande instanser och förvaltning. Villkoren för statsbidragen kan å andra sidan ofta vara så utformade att de passa illa ihop med den lokala verklighet den lokala självstyrelsen arbetar med.

Där har vi i korthet spänningsfältet. Tar vi sedan några praktiska frågor på vårt eget område — handikappvården — ser det ut ungefär så här. Inom yrkesutbildningssektorn har vi numera i kostnadshänseende kommit bort från det kommunala beroendet och man kan konstatera att utbildningen — och framför allt de handikappade, oavsett bostadsort — inte förlorat på att staten numera helt svarar för kostnaderna för yrkesutbildning. Resurserna är i stort sett tillräckliga, behandlingen av utbildningsärenden flyter smidigare och bättre. Men hur är det med en annan sektor inom arbetsvården: tränings- och skyddade verkstäder? Här ska arbetsförmedlingen med hjälp av statsbidrag, vilka numera i genomsnitt är 50-procentiga, försöka skaffa huvudmän ute i landets olika delar, främst bland landsting och kommuner, för handikappverkstäderna. Hur är läget i dag? Jo, vi dras sedan många år tillbaka med ett permanent underskott på tränings- och skyddade platser för handikappade av olika kategorier — vi behöver ca 20.000 platser för att fylla det aktuella behovet. Tillgången på dylika

platser steg visserligen under 1962 från 3.406 till 3.685, men gapet mellan tillgång och efterfrågan är som synes oroväckande stort.

Skillnaden mellan den sektor — yrkesutbildningen — där arbetsmarknadsstyrelsen i kostnadshänseende är oberoende av kommunala initiativ och den andra sektorn — handikappverkstäderna — där det lokala beroendet är mycket starkt är påfallande. För vår del tycker vi att det är inget vidare uppmanande att ta del av hur denna s.k. ansvarighetsfördelning mellan centrala och lokala organ inom sysselsättningspolitiken för de handikappade fungerar. Om sysselsättningspolitiken är en angelägenhet för arbetsmarknadsstyrelsen och arbetsförmedlingen, borde den inte vara beroende av ett system som inskränker dess handlingskraft. Detta måste i långa loppet inverka på arbetsvårdens enhetliga effektivitet. Att kommuner och landsting i enskilda fall gjort berömvärda insatser för att få tränings- och skyddade verkstäder till stånd ska erkännas. Men man har ändå rätt att ifrågasätta om beroendet av den lokala handlingsviljan måste bedömas som ett tröghetsmoment, när vi konstaterar underskottet på tränings- och skyddade platser inom handikappvården, år efter år.

Lokaliseringpolitiken avspeglar sig också i den permanenta brist på sjukvårdspersonal, som redovisas, främst då sköterskebristen. Bunden-

Minst fördubbling av arbetsvärden inom tre år!

Vid decembersammanträdet med Arbetsmarknadsstyrelsens rådgivande delegation i arbetsvårdsfrågor på riksplanel gav generaldirektör Bertil Olsson en översikt om framtiden och möjligheterna att förstärka arbetsvårdsåtgärderna på olika punkter. Goda förutsättningar finns nu för yrkesutbildning åt handikappade — anslagen har ökat avsevärt. Ett dagsaktuellt problem är att få till stånd anordningar för kvalificerad arbetsprövning. Detta kan ske genom att man går in för arbetsprövningsavdelningar vid de större handikappverkstäderna ute i landet. Huvudmännen får kraftiga statsbidrag här för. Till handikappverkstädernas övriga verksamhet — arbetsträning och skyddad sysselsättning — utgår numera i genomsnitt 50 procentiga statsbidrag, vilket bör innebära snabbare utbyggnadstakt.

heten till geografiskt tänkande inom landstingen, att man t. ex. inte vill satsa utbildningspengar på sjuksköterskor, som gifter sig och flyttar från orten, är något vi kommer att få känna av allt starkare inom den närmaste framtiden. I valet mellan centralisering och lokal självstyrelse, finns det mycket som talar för starkare centralisering av vissa sektioner inom samhällslivet. Det låter nog en smula underligt — för att inte säga odemokratiskt — men så kan det gå när man kommit ordentligt i kläm mellan två omhuldade begrepp: friheten att bestämma för flera instanser och effektiviteten i samhällslivet.

Om vi sprider ut de centrala verken över landet är det långt ifrån säkert att man förverkligar dröm-

Behovet av skyddade platser är stort, sysselsatta i arkivarbeten måste ökas liksom andra stimulerande åtgärder, ansåg Bertil Olsson.

Den metodik arbetsvärden hittills använt torde i stort sett vara den riktiga ansåg han. Tyngdpunkten måste läggas på att få en ökad total effekt inom arbetsvärden — här kommer också personaltillgången in i kalkylen. En totaleffekt inom arbetsvärden på minst en fördubbling inom en 3-årsperiod satte Bertil Olsson som en målsättning. Den är ingalunda orealistisk ansåg han. Resurserna finns redan för en betydande kraftutveckling och han vände sig särskilt till de närvarande handikapporganisationernas representanter för att få stöd. Dessa accepterade med glädje stöd åt en målsättning om minst en fördubbling under den 3-årsperiod generaldirektör Bertil Olsson satt som etappsmål.

men om en bättre balans i samhällslivet. Stockholm har sin bostadsbrist och trafikproblemen ut och in i staden att brottas med. Det är sant. Men spridningen av den centrala enhetlighet, som nu råder, kan skapa en ny problematik, där dragkampen om de olika bitarna i den centrala kakan för lång tid förlamar handlingsviljan. Mycket tyder på att en vidare syn — över geografiska gränser och enheter — måste till om vi ska lösa många av våra nyckelproblem, t. ex. inom vårdsektorerna, handikappvård och sjukvård. Personaltillgång och utbildningsfrågor torde med andra ord vara ett förstahandsproblem att ta i tu med — långt viktigare än att plocka ut 28.000 tjänstemän och 110 statliga verksamhetsgrenar i ovissa öden och äventyr ute i den svenska geografien.

Sixten Hammarberg

"Nådig lunta"

Just vid Status pressläggning har årets statsverksproposition presenterats för svenska folket i tryck, radio och TV. För vårt vidkommande kan det av pressläggningsskäl endast bli en mycket summarisk redovisning — vi hoppas dock kunna återkomma till "luntan" senare. Det rör sig om en rekordbudget — 22,6 miljarder — och en väsentlig förstärkning av poster av intresse för vår läsekrets: höjda pensioner, upprustning av arbetsvärden för handikappade m.m. Nytt för herr Strängs Budget är vårbidraget till svårt handikappade barn i enskilda hem. En upplysningsbroschyr om den allmänna försäkringen skall utarbetas och distribueras till samtliga hushåll — ett utmärkt förslag! Svenska folket i gemen vet alldeles för lite om sina sociala rättigheter och skyldigheter. Här ett kort blixtnedslag i statsbudgetens poster — vi hoppas som sagt återkomma.

Folkpensionerna höjs med 300 kr för ensam pensionär och 450 kr för gift par, barnbidragen stiger från 550 till 700 kr om året, barnpensioner, barn tillägg och invaliditetstillägg ökar, vårbidrag för handikappade barn utgår med 2.400 kr om året.

Socialhuvudtiteln slutar på 6.482 milj. kr. Anslaget till folk-, barn- och invaliditetspensioner m.m. inom den allmänna försäkringens ram höjs med 473,7 milj. kr och stödet åt barnfamiljerna med 310,4 milj. kr.

Folkpensionerna höjs från 1 juli, så att årsbeloppen — fränsett kommunala bostadstillägg — blir 3.400 kr för ensam pensionär och 5.780 kr för två makar. En utredning skall verkställas i god tid om standardhöjningar av folkpensionerna även efter 1968.

Forts. å sid. 7

Status

Organ för Riksförbundet för Hjärt- och Lungsjuka

Ansv. utg.: Einar Hiller
Redaktör: Sixten Hammarberg
Red. och Exp.: Kocksgatan 15, Stockholm
Telefon 41 39 99 och 44 40 40
Postadr.: Box 4149, Sthlm 4
Postgiron 95 00 11

Annonspriser: Omslagets sista sida 500:—
1/1-sida 400:—
1/2-sida 225:—
1/4-sida 125:—
Småannonser: 58 mm spaltbredd 65 öre mm
90 mm spaltbredd 90 öre mm

Prenumerationspris: Helår 15 kr, halvår 8:25 kr

UR INNEHÅLLET:

KEMOTERAPI OCH BCG-VACCIN	6
DIPLOMATER OCH TIDNINGSKUNGAR ..	10
HEMHJÄLP FÖR LÅNGTIDSSJUKA	12
KONST PÅ FILMDUK	14
DIKT OCH SANNING I ELDSKEN	16
BILDKRYSS	21
SÅNGENS MAKT (Novell)	22

OMSLAGSBILD: I tävlingsspåret

Brist på sjuksköterskor 1965

blir ett faktum av de försummelse landstingen gjort sig skyldiga till anser *länsarbetsdirektör Nils Ström* i Västerås i ett tidningsuttalande. Det är hög tid för vederbörande att "tänka om" — skolorna måste byggas ut för att sjukvården skall få sin andel av de ungdomskullar flickor, som söker sig till sjuksköterskeyrket. 1962 ville över 6.000 svenska flickor utbilda sig till sjuksköterskor — endast 2.000 kunde beredas plats. I mitten på 60-talet måste minst 3.000 elever beredas plats på skolorna för att tillfredsställa ett beräknat behov. Och argumenten i denna s. k. vårdkris sammanfattas här:

Hur kommer det sig att 2/3 av de sökande till sjuksköterskeskolorna måste avvisas samtidigt som vi har en så markant brist?

Landstingen har tre huvudargument:

- 1) Bristen på lärare.
- 2) Att utbildningen inte lönar sig så länge man inte har någon garanti att den färdiga sköterskan stannar inom länet.
- 3) Att sköterskan går och gifter sig, blir hemmafru.

— Landstingen är konservativa och har förfallit till provinstantkande i ett problem som rör hela landet, säger direktör Ström. Det måste ses i sin helhet. Färdigutbildade sjuksköterskor flyttar, men andra kommer i stället.

Direktör Ström påpekar vidare att en undersökning, gjord av byråchef Sven-Olov Dös vid Arbetsmarknadsstyrelsen visar att avgången bland gifta förvärvsarbetande kvinnor inom andra yrkesgrupper i många fall är större än inom sjukvården. Denna grupp ligger mycket bra till.

Det finns 30.000 utbildade sjuksköterskor i Sverige. 20.000 av dem är i tjänst och ungefär hälften är gifta — vilket anses som normalt.

Slutligen lärarbristen:

— Problemen är desamma även inom det övriga skolväsendet. Utvecklingen kan inte stoppas. Man får tills vidare försöka med provisoriska lösningar.

I stället för att satsa på utbildningen för att klara av sjuksköterskebristen försöker man nu värva de 7.000 hemmafruar som har kvalificerad utbildning.

Många är villiga att komma tillbaka om barn daghem skapas, om deltidstjänster in-

rättas, om skatteskalorna revideras, om avdragsbestämmelserna reformeras och om lönerna lyfts.

— En sådan planering är helt orealistisk, säger direktör Ström.

En kombination av åtgärder kräves

— ingenting är farligare än att tro att det räcker med en typ av åtgärder — understryker *generaldirektör Richard Sterner* i ett debattinlägg i *Aftonbladet* under rubriken "Vad göra åt vårdkrisen?" Kroppssjukhusens efterfrågan på sjuksköterskor och motsvarande arbetskraft växer med ca 60 procent per årtionde konstaterar generaldirektör Sterner och fortsätter:

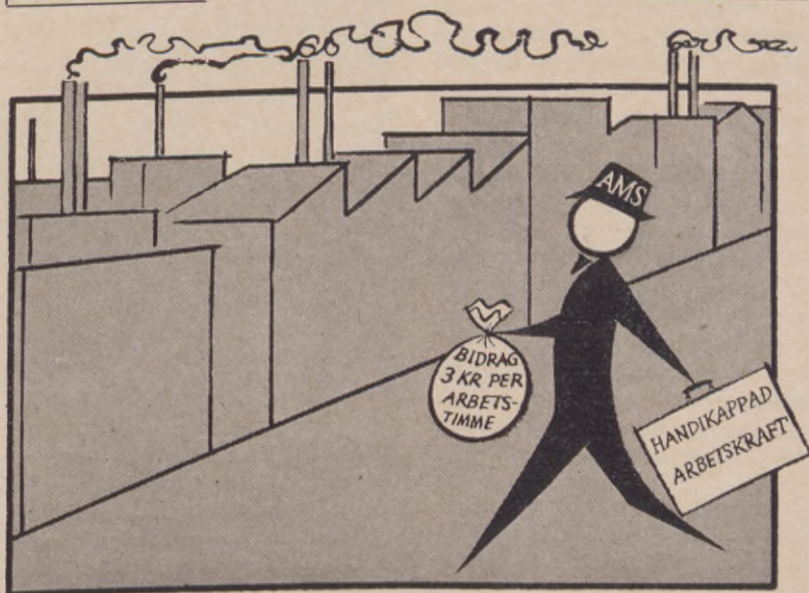
För sjukgymnaster, kuratorer, arbetsterapeuter och vissa andra grupper får vi räkna med ännu mycket starkare efter-

frågestegring — bl. a. för åldrings- och handikappvårdens behov. Det skulle vara att kasta yxan i sjön om vi avstode från fortsatta kraftiga förstärkningar av utbildningskapaciteten. Vi vet att utbildning avsevärt höjer gifta kvinnors benägenhet och möjlighet att ta förvärvsarbete. Och vi måste ta vara på det enastående tillfälle som representeras av att ungdomskullarna just nu och under de närmaste åren är ovanligt stora.

Men det är lika angeläget att det blir ett skapligt utbyte av den utbyggda utbildningen. När det är så att vi får utbilda ungefär två sjuksköterskor för att få motsvarigheten till en heltidskraft som arbetar till pensionsåldern, måste vi se till att den relationen inte ytterligare försämras utan om möjligt förbättras. Annars skulle de växande behoven lätt kunna föranleda att sjukhusen får ta emot så många elever att arbetet där desorganiseras. Verkställda analyser har f. ö. visat att det nu — när vi kommit på efterkälken — helt enkelt inte går att häva sjuksköterskebristen ens till

Forts. å sid. 12

TRE KRONOR BJUDET...

Från år 1962 kan ett statsbidrag på en krona per arbetstimme utgå som ersättning till industriföretag, som ordnar s. k. halvskyddad sysselsättning åt handikappade. Trots stora ansträngningar att få industriföretagare intresserade har inget nytillskott kunnat noteras. Det anses att bidraget är för litet för att kompensera företagarna för merkostnader för denna arbetskraft, då lön skall utgå enligt gällande kollektivavtal. Nu föreslår arbetsmarknadsstyrelsen en höjning till 3 kr per av partiellt arbetsför arbetstagare fullgjord arbetstimma. Vad säger våra företagare om AMS nya bud?

Kemoterapi och BCG-vaccin högeffektiva medel i världens tbc-kamp

Doktor Johannes Holm, Internationella Tuberkulosunionens verkställande direktör, redogjorde vid Svenska Läkaresällskapets sammanträde vid årsskiftet för våra möjligheter att utrota tuberkulosen i dagens värld. I sin framställning — som återfinnes i Kvartalsskrift utgiven av Svenska Nationalföreningen mot Hjärt- och Lungsjukdomar (häfte 4 1963) — framhåller dr Holm att de hjälpmedel och kunskaper vi nu har borde göra det möjligt att fullständigt utrota tuberkulosen. Varför sker då inte detta? Jo, säger dr Holm, det råder en skrämmande brist på överensstämmelse mellan hjälpmedel och kunskaper, som står till vårt förfogande, och deras rationella tillämpning på det praktiska planet. Av våra hjälpmedel är två högeffektiva vapen: kemoterapeutica och BCG-vaccinet.

Behandling "utan sjukhusvård och sängläge"

Till de färiska rönen hör bl. a. en omfattande kemoterapiundersökning av Internationella Tuberkulosunionen, redovisad vid en tuberkuloskongress i Rom. Undersökningen visar att en rutinbehandling med riktig kombination och dosering av läkemedlen gör att patienter med smittsam lungtuberkulos blir smittfria i så gott som 100 %, om medlen tas under tillräckligt lång tid. Man har också kunnat visa, framförallt vid kemoterapiförsöken i Madras i Indien, att dessa resultat uppnås medan patienterna kunnat föra ett normalt liv och arbeta som vanligt, alltså utan sjukhusvård och sängläge. Läkemedlen enbart kan således bota tuberkulos, också i framskridna fall, och därför skall medlen inte användas bara som ett adjuvans (tillskott) till den s. k. klassiska, men numera omoderna tuberkulosbehandlingen.

BCG-vaccination kan ge skydd till 80 %

Hur långt sträcker sig det skydd en BCG-vaccinering kan ge? Den frågan ställer man sig, om man vill ha någon sorts garanti på vad en spruta vaccin betyder ur skyddssynpunkt för den enskilda människan. Även på den frågan ges ett svar, som kan hämtas ur en omfattande undersökning i England. BCG-vaccination kan skydda icke tuberkulosmittade individer i ca 80 %. Detta resultat visar en kontrollundersökning av British Medical Research — den

TBC-situationen i dag visar stora olikheter mellan olika länder. Tuberkulosen spelar ännu stor roll — årligen dör 3 milj. av jordens befolkning i TBC.

I motsats till den klassiska sanatorievården har man bl. a. i Indien en behandling av tbc "utan sjukhusvård och sängläge".

gäller skolelever i England — och till samma resultat har Frimodt-Møller kommit vid en undersökning av barn och ungdom i Sydindien inom ett område där den s. k. icke-specifika tuberkulinkänsligheten är mycket vanlig. Nämnda undersökningar har också visat att detta betydelsefulla skydd varar åtminstone 7—10 år utan omvaccination.

Tuberkulosen som "resande" mellan jordens länder

Vår kamp bör framför allt riktas mot den tuberkulösa infektionen, eller, mera preci-

serat mot tuberkelbacillen. Nutida möjligheter att resa i världen utnyttjas också av tuberkelbacillen. Liksom flera andra sjukdomar kan därför tuberkulosens utrotande endast ske på världsbasis. Tuberkulosen i vilket land som helst på jorden blir också automatiskt ett problem när man bedömer tuberkulosens utrotande i Sverige. Det finns metoder att t. ex. pröva sig fram med s. k. tuberkulinprovning på representativa grupper av barn och ungdom — man kan då få en uppfattning om tuberkulosinfektionens frekvens i olika åldrar. Antalet nyinsjuknade och sjukligheten i lungtuberkulos är av intresse för att följa utvecklingen och göra jämförelser mellan olika länder. Pålitliga uppgifter om frekvensen nyinsjuknade i lungtuberkulos finns bara för några få länder och uppgifter om sjuklighetsfrekvensen är mycket svåra att få fram. Det finns emellertid vissa samband — t. ex. förhållandet mellan antalet årligen infekterade i ett samhälle och antalet smittkällor — vilka kan användas för att skaffa sig rön. Det finns också en bestämd relation mellan antalet infekterade personer och frekvensen av lungtuberkulos.

Stora olikheter i dödlighet och sjukdomsfrekvens i olika länder

Sedan vi fått tillgång till effektiv kemoterapi gäller inte de äldre sifferförhållanden vi rörde oss med för att uttrycka tuberkulossituationen i ett land. Dödlighetsciffran för ett land kan dock numera vara av värde för att bedöma hur effektivt kemoterapin utnyttjas, dvs. genom att jämföra antalet nyupptäckta fall av smittsam lungtuberkulos med antalet dödsfall i lungtuberkulos. Vi finner då stora olikheter mellan länderna. Också i de mest framgångsrika länderna är antalet dödsfall ca 1/5 av antalet årligen nyupptäckta smittsamma fall, vilket visar att behandlingen i bästa fall är effektiv i endast 80 %, även om läkemedlens effektivitet ligger nära 100 %. Och när man bedömer behandlingsresultaten får man inte glömma att 50 % av fallen skulle nu, liksom förr, tillfriskna utan behandling. När man försöker ge en bild av tuberkulossituationen i världen är det alldeles tydligt att det råder mycket stora olikheter mellan länderna. De flesta, med åtminstone 4/5 av jordens befolkning, tillhör gruppen med hög tuberkulossjuk-

lighet och mycket få ingår i gruppen med låg sjuklighet. Bedömer man jorden som helhet blir resultatet att tuberkulosen spelar en mycket stor roll: 0,5 eller 1 % av den vuxna befolkningen är bacillförande och 3 milj. dör årligen i tuberkulos.

Medan länderna i Europa och Nordamerika har haft organiserad tuberkuloskontroll sedan ett halvt århundrade, har en dylik kontroll just börjat i praktiskt taget alla länder i Asien, Afrika och Latinamerika. Regeringarna i många av u-länderna ger emellertid tuberkuloskontrollen prioritet i sina hälsoprogram, vilket är glädjande och ger gott hopp om snabb förbättring, där tbc-situationen är som mest skrämmande.

"Klassisk" sanatoriekur och enkel "standardbehandling"

Traditionen försvårar en ändrad inställning och kan sålunda hindra eller hejda utvecklingen. Detta möter oss beträffande tuberkulosprogrammet i många europeiska länder i dag. För ett halvt sekel sedan var *den klassiska behandlingen* av lungtuberkulos sanatorievard med sängläge, övernäring, om möjligt kompletterad med pneumothorax (kvävgasbehandling) eller thorakoplastik. Behandlingen leddes av en tuberkulosspecialist som individualiserade den alltefter patientens behov. En sådan tradition gör det svårt att svänga om till *en enkel standardbehandling* med enbart antibiotica. Pneumothoraxbehandlingen har nästan helt upphört och sängläget tillämpas numera mindre strikt, men att överge sjukhusvården tycks vara mycket svårt när sanatorierna finns. Det synes vara svårt att medge att läkemedlen är lika effektiva om de ordineras som standardbehandling av en allmänpraktiker som om de ordineras av en specialist. Det andra exemplet gäller diagnostiken. Sedan många år har lungröntgenundersökning ansetts vara stan-

dardförfarandet för att diagnosticera lungtuberkulos. Även om vi numera vet att många andra sjukdomar kan ge exakt samma lungröntgenförändringar som tuberkulos och att en säker lungtuberkulosdiagnos aldrig kan grundas enbart på röntgenfyndet, utan endast genom att påvisa tuberkelbaciller i sekretionen från andningsvägarna, tycks röntgenundersökningen alltjämt utöva en magisk kraft, inte enbart på allmänheten utan också på läkarna. Det tycks vara alltför enkelt att ersätta eller komplettera den med en enkel undersökning rörande förekomsten av tuberkelbaciller. Traditionen gör det svårt att ge upp jakten efter röntgenskuggor och i stället inrikta sig på jakten efter tuberkelbaciller.

Ett tredje exempel på traditionens hämmande inverkan gäller BCG-vaccinationen. Denna är vårt mest effektiva vapen i kampen mot spridandet av tuberkelbacillen, men den måste utföras korrekt alltefter den epidemiologiska tuberkulosituationen i landet. I länder med låg årlig infektionsprocent, såsom i Skandinavien, bör inte alla barn vaccineras utan endast ungdomar, dvs. vaccinationen bör ske vid skolans slut, såsom t. ex. i England och Norge. Traditionen har i detta hänseende hindrat en dylik anpassning till den nuvarande situationen i Sverige och Danmark. I Europa måste vi bekämpa och övervinna dessa och många andra traditioner innan vi lyckas etablera ett rationellt tuberkulosprogram, där våra nuvarande hjälpmedel och kunskaper till fullo kan utnyttjas.

Någon detaljplan för ett effektivt tuberkulosprogram kan inte anges — kunskaper och hjälpmedel får anpassas till varje lands ekonomiska, sociala och politiska

■ BLIXTSNABBT OM "NÄDIG . . .

Forts. från sid. 4

Barnpensionen och barn tilläggets maximibelopp höjs från 1.000 till 1.200 kr. För barn som förlorat båda föräldrarna ökar barnpensionen från 1.400 till 1.680 kr. Invaliditetstilläggen stiger från 1.200 till 1.440 kr och invaliditetsersättningarna från 2.000 till 2.400 kr.

Vårdbidrag införs för vård i enskilda hem av svårt handikappade barn. Det byggs in i den allmänna försäkringen och skall utgå i form av invaliditetsersättning och blir därigenom 2.400 kr per år.

Barnbidragen höjs med 150 kr till 700 kr om året från 1 juli. Den reformen kostar 256 milj. kr.

En proposition om statligt lånestöd till landstingen för byggande av sjukhem inom långtidssjukvården förebådas.

En upplysningsbroschyr om den allmänna försäkringen skall utarbetas och distribueras till samtliga hushåll.

Två nya skärmbildspatruller upprättas, och antalet blir därigenom 15. Försöken i Värmland med allmän hälsokontroll slutförs 1964/65.

För rehabiliteringsverksamhet anvisas 47 milj. kr (+ 8). Den största ökningen avser ortopediska hjälpmedel samt bidrag till tekniska hjälpmedel för handikappade.

Arbetsmarknadspolitiken effektiviseras ytterligare och kräver en anslagshöjning på 106 milj. Familjetillägg för make vid utbildning utom hemorten höjs från 140 till 200 kr i månaden och hyresbidraget kan anpassas efter de höjda kostnaderna för möblerade rum.

Hjälpen till handikappade ökas. Bl. a. anslås 50 milj. till beredskapsarbeten för svårplacerade arbetssökande samt alkoholskadade, kriminal-, ungdoms- och mentalvårdsklientel.

För att öka arbetskraftens rörlighet höjes anslaget till respennning, familjebidrag och starthjälp med 4 till 18 milj. kr. Till omskolning utgår 135 milj.

Psykotekniska undersökningar skall användas flitigare vid yrkesvägledning.

För arkivarbeten anslås 21 (+ 2) milj. Aktiva åtgärder skall vidtas för att överföra arkivarbetare till öppna marknaden.

Vila och sängläge — jämte effektivare och snabbare behandling — är modellen i "klassisk" sjukvård.

system, säger dr Holm. Tidig diagnos vid lungtuberkulos och att patienten tar sin medicin regelbundet och under betryggande lång tid är faktorer man särskilt bör komma ihåg vid den praktiska tillämpningen — ingen vapenvila i tbc-kampen är slutligen en manande signal inför världshälsodagen 1964.

Tröttheten

av Hans G. Aldor

Tröttheten är en av nutidsmänniskans värsta fiender. Psykologerna finner den vara ansvarig för mer bekymmer, fler misslyckade äktenskap och mer vantrivsel i arbetet än någon annan enstaka faktor. Vad beror det på? Den kan vara kroppens naturliga sunda reaktion efter hårt arbete. Men den kan också betyda att någonting är i olag.

Enligt psykologiska undersökningar är man en helt annan människa när man är trött. Tröttheten kan ändra hela personligheten så radikalt att de positiva egenskaperna trängs helt i bakgrunden och de dåliga i stället träder fram i rampljuset.

Men man kan göra något åt tröttheten — och mycket görs också för att uttröna dess karaktär och orsaker och för att man skall förhindra den.

Forskare över hela världen har börjat göra undersökningar om vad trötthet egentligen är, vad som förorsakar den och vad som kan göras för att förhindra den. De har funnit att trötthet i de flesta fall inte förorsakas av fysiskt arbete eller intellektuella ansträngningar. De kan inte lämna receptet på något universalmedel som gör att man aldrig blir trött. Men de kan tala om att den mesta tröttheten är onödig och de kan också tala om hur man skall bära sig åt för att undvika den.

Vare sig ni är en av dem som är trött nästan jämt eller bara ibland är det viktigt att veta att det finns tre sorters trötthet:

- a) fysisk trötthet, förorsakad av muskelaktivitet,
- b) psykisk trötthet, förorsakad av intellektuell verksamhet,
- c) nervös eller känslomässig trötthet, förorsakad av oro, bekymmer, besvikelser eller tristess.

Den rent fysiska tröttheten erbjuder det minsta problemet och är lättast att handskas med. Undersökningar har visat att den som arbetar med sina muskler kan klara sig med mycket mindre sömn och vila än den som sysslar med intellektuellt

Trötthet — "Sömmerska på pingstmorgonen" av Wenzel Tornøe.

arbete. Det beror på att fysisk energi ersättes mycket fortare än psykisk. Forsök har också visat att den fysiskt arbetande har ackumulerat mycket mindre trötthet än den intellektuellt verksamme vid slutet av en arbetsdag.

Det snabbaste och effektivaste sättet att fördriva fysisk trötthet är att stå under en kall dusch en stund. Varför en dusch har denna ganska omedelbara effekt vet man inte riktigt, men experiment har visat att den gör underverk. Man har också kommit underfund med att en genomsnittlig människa kan utföra dubbelt så mycket

fysiskt arbete och ändå bli mindre trött vid dagens slut om hon ofta gör korta pauser än om hon underlåter detta. Om arbetet kan utföras till rytmen av musik går det mycket lättare eftersom rytmisk verksamhet är mindre energikrävande.

Vilopaus viktig för intellektuell

För den psykiskt uttröttade ligger det anorlunda till. Man måste inse att en intellektuellt arbetande behöver mer sömn än den som arbetar med sina muskler.

Man har funnit att medan det tar fyra timmar att återfå den fysiska energin, tar det dubbelt så lång tid att ersätta den energi som konsumerats av hjärnans arbete. Olika test har också visat att medan en manuellt arbetande kan utföra sitt arbete med endast fyra till fem timmars sömn per natt, måste den intellektuellt arbetande ha fyra timmar mer för att kunna utföra en fullgod arbetsprestation. Det har vidare visat sig, att om en intellektuellt verksam förlorar två timmars sömn, gör han inte bara sitt arbete sämre nästa dag, utan han blir också dubbelt så trött av det.

◇

Vilopauser är ändå viktigare för de intellektuellt arbetande. För den vars arbete huvudsakligen är fysiskt är det bäst med en fullständig avkoppling under en eller flera pauser varje timme, men för den som utsätts för en psykisk påfrestning visar det sig att total avkoppling trubbar av hjärnverksamheten så att det kan vara svårt att återvända till arbetet efter pausen. Därför är det bäst om han sysselsätter sig med någon lätt stimulerande aktivitet, som bidrar till att upprätthålla vaknheten, men ändå låter spända muskler och en tröttkörd hjärna slappna av.

◇

Den temperatur vid vilken arbetet utförs är också av stor vikt. Man arbetar bäst och blir minst uttröttad om rumstemperaturen håller sig vid 20—21 grader. Om temperaturen stiger eller sjunker behövs det mer energi för att hålla kroppstemperaturen konstant. Försök har visat att man förbrukar femtio procent mer energi om temperaturen går upp till trettio två grader.

För att utföra ett intellektuellt arbete med minsta möjliga trötthet som följd är det också väsentligt att man får gott om frisk luft. För att fungera så väl som möjligt måste hjärncellerna få en kontinuerlig och riklig tillförsel av syre. Därför krävs det också mer energi i ett kvavt rum eller på höjder där syretillgången är avsevärt förminskad. Intelligenstester utförda i lokaler med olika syresättning har visat att resultaten har blivit mycket sämre då luften är syrefattig.

För att göra bästa möjliga prestation med minsta möjliga ansträngning är det också viktigt att man inte hänger över arbetsbordet eller intar någon annan ställning som hindrar andningen.

Nervös trötthet den vanligaste

Den tredje kategorin av trötthet, den nervösa är den vanligaste formen. Den förorsakas inte av arbete och kan inte fördrivs endast genom att man sover. Den förorsakas av oro, bekymmer, besvikelser, tristess och liknande känslomässiga tillstånd. Eftersom dessa tär mycket fortare på våra energitillgångar än vila kan ersätta dem, är det de som är skulden till känslan av kronisk trötthet. Om ni tillhör dem som alltid känner er trötta, eller som vaknar lika trötta på morgonen, som ni var när ni gick till sängs, är det därför högst troligt att det är denna sorts trötthet ni lider av. I en undersökning av ett stort antal personer som led av kronisk trötthet fann man, att mindre än en på fem led av någon fysisk åkomma. Felet med resten låg på det rent psykologiska planet.

I själva verket gör mera sömn att offret

blir ändå tröttare än förut. Däremot blir patienten i regel piggare av intensiv fysisk aktivitet, relativt ansträngande sportutövning eller annat rejält muskellarbete. En sådan fysisk anspänning ger avslappning åt de hårda känslomässiga spänningar den trötta är utsatt för. Ett annat sätt att förhindra att känslorna åter upp energin så att man alltid är trött är att ständigt hålla i gång med någon sysselsättning. Nervläkare har ofta kunnat konstatera, att patienterna upphör att oro sig endast då de är helt upptagna av sitt arbete eller förströelser.

Hur är det med tristessen, långtråkigheten slutligen?

Tröttar den också ut oss?

Det gör den faktiskt och i allra högsta grad. En halv timmes intensiv långtråkighet kan konsumera lika mycket energi som en hel dags arbete. Psykologiska test har visat att långtråkighet alltid är åtföljd av extrem fysisk och känslomässig anspänning. Och detta verkar givetvis utmattande.

◇

Så att om det är långtråkighet som tär på krafterna och gör att ni känner er trötta, behöver ni rycka upp er och skaffa nya intressen och bekantskaper och vidga horisonterna. Om ni verkligen försöker, kommer ni att finna så mycket här i världen att intressera er för att ni varken har tid att vara uttråkad — eller har tid att oroas eller ängslas heller för den delen och därmed kommer också tröttheten att vara försvunnen.

Trötthet och upplivning, teckning av Jan Rhodin.

Diplomater och tidningskungar

En tvättäkta tidningsman i den inre kretsen i en regerande demokrati, mitt under brinnande krig, är ett svårtuktat problem-barn. Tidningskungen Ragnar Casparsson var ett sådant problem-barn för statsminister Per Albin Hansson. Den sammanflätning av förtroendeuppdrag, styrelsemandat och annat, vilket är utmärkande för vårt folkrörelsesamhälle, skapar problematik. Det fick Per Albin känna på under andra världskriget. Så här efteråt tycker man nog att mycket av de despyter Ragnar Casparsson avslöjar i sin bok *Brinnande horisonter* är en smula onödiga — att de var

åtskilliga poänger. Härom säger Casparsson bl. a.: "Vi hade våra sammanstötningar, som inte efterlämnade någon bitterhet på någondera sidan utom vid ett tillfälle. Jag uppmanade honom att avgå, inte som statsminister lyckligtvis." Det ville nu inte Per Albin efter sina 25 år i tidningsstyrelsen, men efter eget övervägande drog han sig i alla fall tillbaka — man kan säkert gissa att han gjorde detta mera av hänsyn till "statsmannakloketen" än till rädslan för flera nappatag med en besvärlig tidningskung.

A-pressens Napoleon.

Karikatur av Nils Melander i Medborgaren.

I Turkiet: Mustafa Kemal och kronprins Gustaf Adolf år 1934.

slitsamma för både Per Albin och Casparsson är alldeles klart. Det är också alldeles tydligt att Casparsson — förutom sitt rätt besvärliga namn — kan vara en arg ung man, vilket för all del inte får fattas så att argsinnet är ett självändamål, helt oförenligt med klokskap som hör statsmannen till.

Tvärtom. Casparsson försökte nog anpassa tidningsmannen inom sig till statsmannen. Den ekvationen var dock svårt att få någon riktig fason på under andra världskriget, då det gällde att "knipa käft" för att inte reta vissa personer, vilka "statsmannakloketen" krävde även en journalistisk försiktighet i umgängestonen för. Att som Casparsson sitta som ordförande i en tidningsstyrelse, där statsministern "bara var vanlig styrelseledamot", bjöd på

Mest är Casparssons bok ett stycke samtidshistoria, välskriven och lättsam att läsa, och man känner ofta den ärliga, rättframma och varmt kännande människans pulsslag i framställningen. Medkänslan med t. ex. det lidande finska folket under kriget griper kanske mest, och ändå är författaren, trots den känslomässiga bindningen, öppen för att hans vänner i Finland begingo politiska misstag, ett förhållande, som säkerligen under den aktuella epoken beredde honom djup personligt känd smärta för det finska folkets svårigheter.

Erik Boheman och hans fru på slädfärd i Polen.

sina omdömen, vänlig och samarbetsvil-
lig." Det kan väl inte vara meningen av
författaren, att ge oss föreställningen, att
han haft turen att träffa på en "hälsning"
utan de aggressioner, brist på balans och
andra förträffligheter, vilka vanligen kän-
netecknar detta "folk"? Vi vill i all väl-
vilja gissa att pennan vid ett enstaka till-
fälle gjort en vurpa med en i övrigt om-
dömesgill och bra representant för vår
memoarskrivarkår.

Den andra memoarboken *På Vakt* inne-
bär att en yrkesdiplomat, väl utbildad och
erfaren, kliver in på scenen mitt ibland
oss, öppnar portföljen och river fram en
knippe anteckningar till offentligt beskå-
dande. Under mellankrigsperioden tjänst-
gjorde Erik Boheman under tretton olika
svenska utrikesministrar. Redan detta sä-
ger en del om hans praktik som diplomat
i skilda länder. De personliga kommentarer
Boheman ger till olika händelser gör den-
na historik levande, ger liv åt det spel som
kallas diplomati, ett spel som inte så litet
påminner om schackpjäser på ett bräde. I
största allmänhet har nog inte de svenske
misskött sig bland de stora — det ger de
närbilder vi här fått ett gott vittnesbörd
om. En yrkesdiplomat ska "stå till handa"
på många olika sätt. Han ska vara leve-
rantör av detaljer, upplysningar om sak-
förhållanden i främmande länder, översät-
ta och formulera besvärliga texter åt andra
uppdragsgivare, som har den yttre offici-
ella värdigheten att representera, men
långtifrån alla de insikter som de höga
uppdragen kräver av vederbörande. Bohe-
man berättar om en minister av den äldre
skolan, vilken "brukade plåga sina med-
arbetare med telefonpåringningar vid de
mest olämpliga tidpunkter". Men de sym-
patiska dragen hos uppdragsgivarna på
högsta nivå fördöljes heller inte. Till den
gemytliga typen hörde bl. a. Ernst Tryg-
ger, utrikesminister 1928—1930. Trots olik-
heten i åskådning — Trygger var höger-
man — trivdes han ändå gott med social-
demokraten Hjalmar Branting på det ut-
rikespolitiska planet. Vi gissar att de båda
herrarna var helt annorlunda då de um-
gicks utomlands och lagt de inrikespoli-
tiska frågorna på hyllan hemma i Sverige
tillsvidare.

En diplomat har det mycket knepigt
ibland vid stora internationella träffar
mellan statsmän, konferenser och förhand-
lingar, men sedan kan det också bli till-
fälle att koppla av. Ofta sker detta genom
förflyttning till "en lugnare miljö". Så
skedde för herr Boheman då han förflytta-
des till Turkiet, blev minister med stor rö-
relsefrihet i skuggan av landets mäktige

Ernst Trygger t. v. och Hjalmar Branting
i sällskap i utrikesärenden.

ledare Mustafa Kemal. Mustafa Kemal var
enligt Bohemans karakteristik "i mångt
och mycket en blandning av Gustaf Vasa
och Peter den store" — alltså ingen lätt-
viktare bland statsmän. Troligen ville väl
den svenske diplomaten också visa sin
egen konstruktiva förmåga för den mäk-
tige turkiske härskaren. Från att ha bott
i den gemytliga, men i många avseenden
bristfälliga "Villa Skogsbrynet" i Ankara
planerade den unge svenske ministern ett
nytt bygge, ett nytt hus för den svenska
beskickningen i Turkiet. Huset var färdigt

Uppställning före avlämnandet av Kreditivbrev. I mitten författaren, Erik Boheman,
omgiven av Jacques de Laval och t. v. Eric von Post.

och tomten planerad till kronprinsparets
besök på senhösten 1934.

Boheman vill också ge oss en uppfatt-
ning om diplomaten som yrkesman. Yrket
är "egendomligt", säger han, kunskaper
krävs inom många olika områden, risken
för en splittrad tillvaro kan inte undgås,
flytta och växla om hör till. Vad det inne-
bär av påfrestningar ifråga om familjeliv,
barnuppföstran och psykisk press är inte
lätt att förklara. Risken för hälsan i främ-
mande miljöer och klimat är ofta stor. Ett
visst antal tröttnar eller håller inte måttet
som yrkesdiplomater — det finns "dröna-
re" men också de måste placeras. Har de
inte gjort sig skyldiga till tjänstefel eller
visat uppenbar oduglighet, så kan man inte
göra sig av med vederbörande. Men här
finns också utan tvivel utrymme för stora
personliga insatser för den som vill något.
Diplomatycket blir väl med utvecklingens
krav mindre guldkantat, mera inriktat på
praktiska vardagliga uppgifter allt efter-
som kommunikationerna krymper avstän-
det mellan staterna. Därmed växer också
arbetsuppgifternas antal — kraven på yr-
kesdiplomaten blir större, yrket blir mer
och mer genomlyst av den nya tidens ut-
vecklingsproblem.

S. H.

Ragnar Casparsson: *Brinnande hori-
sonter*, Tidens Förlag, pris kr 31:—.
Erik Boheman: *På Vakt*, från attaché
till sändebud, Norstedts Förlag, pris
kr 32:—.

Social hemhjälp för långtidssjuka, invalider och hem med svårt handikappade barn

Stencil 1963:8 Socialdepartementet,
Social Hemhjälp,
P. M. avgiven av Familjeberedningen

Till KONUNGEN

I betänkande (stencil 1963:8 Socialdepartementet) Social Hemhjälp, promemoria avgiven av Familjeberedningen, har dels en kartläggning av den sociala hemhjälpverksamhetens omfattning redovisats, dels också förslag om reformerad utbildning för hemhjälppersonalen framlagts.

Handikapporganisationernas Centralkommitté (HCK), ett samarbetsorgan för enskilda handikapporganisationer bestående av olika handikapp- och sjukdomsgrupper samt föräldraföreningar för handikappade barn, har med stort intresse och tacksamhet tagit del av nämnda förslag till reformerad utbildning m. m. inom detta betydelsefulla avsnitt av familjevården.

Vi har här sökt sammanfatta några synpunkter med stöd av våra egna erfarenheter och med hänvisning till några speciella avsnitt i det redovisade utredningsmaterialet. Utredningen har bl. a. med stöd av en enkätundersökning bland ett

urval kommuner sökt bilda sig en uppfattning om personalsituationen, verksamhetens allmänna omfattning och utformning m. m. Härvid framgår att kommunerna i stort sett torde vara nöjda med den nuvarande hemhjälpen — ett mindre antal kommuner har emellertid planer på utbyggnad, främst då ifråga om tillsynen av sjuka barn. Av vad vi kan förstå anser Utredningen att ett starkare behov än vad enkäten hos de utvalda kommunerna ger vid handen föreligger, särskilt gäller det bl. a. service av hemhjälpkaraktär för barnfamiljerna. Det faktum att ca 10 % av de sökande inte kan erhålla hemhjälp stöder Utredningens ståndpunkt. Vi delar denna Utredningens uppfattning och vill då särskilt framhålla att det i stor utsträckning torde röra sig om *dolda behov* kommunerna av olika orsaker har haft svårt att redovisa och därför utelämnat vid bedömningen. Om man bortser från akuta behov, tillfälliga svårigheter och sjukdomssituationer, är familjerna med svårt handikappade barn i långt större omfattning än vad som f. n. sker i behov av den service hemhjälpen kan erbjuda dem. Här-

Handikapporganisationernas Centralkommitté (HCK) har i sitt yttrande till Socialdepartementet särskilt tryckt på att det i hem med svårt handikappade barn, långtidssjuka och invalider, finns ett stort och hittills föga uppmärksammat behov av hemhjälp. Bakom samarbetsorganet HCK står följande organisationer:

Hörselfrämjandets Riksförbund
De Vanföras Riksförbund (DVR)
Riksförbundet för Utvecklingsstörda Barn (FUB)
Riksförbundet för Svensk Epileptikervård
Riksförbundet Sveriges Föräldraföreningar för CP-barn
Riksförbundet för Hjärt- och Lungsjuka (RHL)
Svenska Multipel Skleros-Föreningarnas Riksförbund

vid lag kan man närmast tala om *rena katastrofsituationer*, t. ex. om en mor till ett svårt handikappat barn blir sjuk, längre eller kortare tid. Ett utvecklingsstört barn, likaså barn med cp-skador, svårt rörelsehindrade etc., kräver en tillsyn och omvårdnad långt utöver vad som är fallet vid s. k. normala sjukdomar hos barn. För dessa familjer, som har vårdproblem, vilka ofta sträcker sig över år och årtionden, föreligger dessutom ett synnerligen angeläget behov av *avlösningsservice* för den eller de familjemedlemmar med ansvar för de betungande vårdsysslorna det här rör sig om. Möjligheter för s. k. *korttidsplacementer* för svårt handikappade barn utanför hemmet är f. n., mycket små, vilket vi vill framhålla som en ytterligare försvårande faktor vid dessa vårdssituationer, vilka vi anser måste ägnas mycket stor uppmärksamhet inom ramen även för hemhjälpens fortsatta utbyggnad och organisation.

Med hänvisning till vad vi ovan i kortet sökt klargöra om svårt handikappade barn i enskilda hem framstår därför Utredningens egna synpunkter, att bl. a. genom "information och opinionsbildning" få fram en ny syn på hemhjälpverksamheten och rikta kommunernas uppmärksamhet på de hjälpbehov som ännu inte är tillgodosedda som ett synnerligen berättigat påpekande. Vi vill i det sammanhanget erinra om de insatser bl. a. föräldraföreningar för utvecklingsstörda barn och cp-barn utvecklar för att i teori och praktik skapa bättre livsvillkor för barnen. Den erfaren-

■ STATUS DEBATT . . .

Forts. från sid. 5

1970 om man uteslutande litar till utbildningsåtgärder.

Den kombination av åtgärder Sterner rekommenderar kan i korthet sammanfattas i följande punkter:

- 1) En organisation av arbetet som i största möjliga grad ger odelad arbetstid utan håltimmar.
- 2) Bättre kontant kompensation för obekvämt arbetstid. Ty när arbetstiden blir alltmer "bekvämt" för andra grupper kommer man inte ifråga att sätta ett rejält pris på obekvämt arbete.
- 3) Likaledes god kompensation åt dem som avstår från att förlägga semestern till sommaren.
- 4) Fler och bättre topptjänster i sjuksköterskekarriären. Det är ett misstag att tro att kvinnor bryr sig så lite om karriärer att inte sådant skulle öka deras benägenhet att stanna i ett yrke. Inte för att husmödrar på sjukhus numera har dåligt betalt. Men män med samma kvalifikationer, arbetsbördor och ansvar skulle i många fall betinga sig ännu bättre ersättning.
- 5) Oftare förekommande långvägsutbildning till sjuksköterskeyrket via un-

dersköterskekarriären. Inte minst därför att "långvägare" sannolikt har särskilt stor benägenhet att stanna i yrket.

- 6) Ett väsentligt starkare inslag av manlig vårdpersonal.
- 7) Bättre tillgång på goda bostäder nägorlunda inom räckhåll för arbetet.
- 8) Flera barndaghem.
- 9) Förhandlingar om höjd pensionsålder.
- 10) Och först och sist naturligtvis rationalisering.

Sådana här "recept" kostar pengar, men för alla dem som vill bedöma den krissituation vi befinner oss i på realistisk grund bör stå klart: åtgärderna är väl värda att prövas även ur samhällsekonomisk synpunkt. Kraftåtgärder när syndafloden är över oss kan bli betydligt kostsammare, dvs. lösningar i panikens tecken. Man kan instämma med generaldirektör Sterner i hans slutsatser i vilka också den eviga stötestenen skatteproblemet berörs.

"Det är ändå sund ekonomi jämfört med det slöseri som representeras av 3.000 i onödan stängda lasarettplatser — och alla eftersatta vård- och rehabiliteringsbehov."

het som finns inom dessa föreningar bör kopplas in och utnyttjas i berörda sammanhang. Vi vill då särskilt stanna inför kurs- och utbildningsverksamhet Utredningen föreslår för hemsamariter och hemvårdarinnor. I den förteckning över kursämnen m. m. Utredningen presenterar (Bil. 5, sid. 5) noterar vi med tillfredsställelse rubrikerna "Den handikappade moderns problem" och "Hemmet och det handikappade barnet". Vi förutsätter att utbildningen i gemen lägges upp så att verkliga insikter inhämtas av kursdeltagarna, dvs. att exempelvis praktiktjänstgöring i verklig handikappmiljö förlägges till hem med svårt handikappade barn, där problemens vardagsrutin inläres på ett levande sätt. En sådan inriktning av utbildningen bör bidra till att göra hemsamariter och hemvårdarinnor väl skickade att i praktisk handling klara uppgifter de i egenskap av utbildad personal inom hemhjälpens verksamhet kommer att ställas inför. När det gäller denna del av utbildningen vill vi även understryka betydelsen av kontakt med de föräldraföreningar av olika slag vi tidigare berört — de kommer säkerligen att med glädje ställa sina erfarenheter till förfogande om så önskas.

•
 Beträffande grupperna långtidssjuka, invalider och åldringar, föreligger mycket stort behov av hemhjälp. Utredningen påpekar också hemhjälps nuvarande inriktning på akuta hjälpbehov i förhållande till mera permanenta sådana. Utredningen skriver härom på sid. 34 bl. a.: "Det är emellertid angeläget att hemhjälp i ökad utsträckning kan lämnas även i de fall, där akut krisläge inte föreligger, men där en tidshjälp av hemvårdarinna skulle vara av stort värde för familjen för att hejda eller förebygga ett krisläge." De krislägen och mera permanenta behov det kan röra sig om för dessa s. k. långtidsgrupper i gemen — då hjälptiden i förhållande till akuta fall avsevärt måste utökas — bör särskilt accentueras. Ifråga om långtidssjukdom, t. ex. hjärt- och lungsjuka husmödrar, bör hjälptidens längd anpassas till vad läkare vid utskrivning från sjukhus föreskrivit om avlastning av betungande hemarbete etc. Dessa och liknande vård- och behovssituationer bör enligt vår mening alldeles särskilt uppmärksammas då avvägningsfrågorna om hemhjälpens verksamhetens personalbehov, utbildningen och åtgärdernas omfattning, tages upp till prövning.

Stockholm den 11 dec. 1963.

Handikapporganisationernas
 Centralkommitté

Richard Sterner
 ordf.

/ Sixten Hammarberg

Vi pratar om...

Våra åsikter

Har ni inte någon gång funderat på varför vi är så rädda att inte tycka som alla andra på alla fronter. Det är särskilt när det rör sig om den sociala och ekonomiska standarden, som vi är rädda att inte kunna hänga med. Vi vågar inte erkänna att vi inte har TV eller bil, eller råd att resa till Kanarieöarna med flyg eller gå i persian på vintern.

Men varför?, alla människor kan väl ändå inte ha lika god råd, inte är de sämre för det och i många, många fall lever de flesta över sina tillgångar, söker av rent skryt leva upp till en standard som de inte orkar hålla kvar, annat än med hjälp av banklån, överskridna konton och förstörda nerver. Vi drar helt enkelt för stora växlar på det allmänna s. k. välfärdssamhället, som inte riktigt håller vad det lovar. Vi törs inte utsätta oss för kritik i någon form av vem det vara må.

Ett känt ordspråk säger att det finns de som litar så litet till sin egen mening, att de inte törs säga att det blåser kallt om ingen annan har gjort det förut.

Vi känner nog igen oss lite var i det fallet. Vad folk ska säga, och slakten och allmänna opinionen, det är ett allt överskuggande problem.

•
 Inte ens våra rent privata familjeförhållanden går fria. När vi gifter oss granskas den blivande maken eller maken i varje tum, slår vi upp en förlovning, eller inte har några barn, ska vi redovisa varför, till människor som inte tycks begripa att den saken inte angår dem det ringaste. Om en väninna köpt en modellklänning för femhundra, känner vi oss brottsliga för vår nya dräkt bara kostar 85.

Det har gått så långt att vi snart ska be om ursäkt för allt. För vi inte kan spanska, för vi inte köper villa, eller älskar att bo i höghusen sexton våningar upp i rymden, för vi inte rider, för vi har en hund, för vi inte gillar svensk film.

Och vi ska inte tala om politiska och kulturella åsikter som kan bli till verkliga sprängskott i vår närmaste omgivning.

•
 Är ni bjuden på party?, nämn för allt i världen inte Krusse eller spionaffär eller negerhat, och säg inte er egen mening, det kan få katastrofala följder på sällskapslivets oceaner.

Vad vi ska tala om undrar ni, ja världens nya garage, men undvik litteratur. Särskilt om det finns en ung och svärmodig och obegriplig diktare i sällskapet och ni inte tycker om hans böcker. Handen på hjärtat min herre, skulle ni våga säga till en vacker konstnärinna att hennes målningar ter sig som rena kluddret? Jaså, verkligen. Då är ni en hjälte och jag beundrar er. Ännu mer modig är den som vågar tala om Topelius eller Karlfeldt, där den charmanta konversationen rör sig på högsta nivå kring Sartre och Ingmar Bergman och Hemmingway.

•
 Det här var bara ett litet tankeexperiment, vi är i precis samma dilemma om vi yttrar oss allt för fritt om nämnder och sociala verk och höjda barnbidrag och bättre pensioner och ATP och lönetillägg, en liten åsikt för mycket och man kan råka sätta en tändsticka till en krutdurk. Jag börjar förstå att den svenska stelheten är berättigad, men ibland rycker vi kanske loss vår egen högsta privata åsikt ur den stora massans, och låter den fritt sväva ut i den givande konversationen. Med vad följer det nu hava kan.

•
 Nog har det väl gått upp för oss alla vid det här laget att vi måste underordna oss de som makten har, drätselnamnder och stadsfullmäktige och byggnadsstyrelser. Vi lever visserligen i ett fritt och demokratiskt land, åtminstone tror vi det, och inga skriver så många insändare som vi gör. Insändarspalterna är ventiler in till de åsikter vi aldrig törs yppa annars, och så är vi fullständigt anonyma.

På insändarspalten kan vi få tala fritt ur hjärtat om raggarelandet och lössläppta hundar i parker, och urusla teaterpjäser och ännu sämre TV-program.

Och det bästa av allt, ordet är fritt, ingen kan motsäga oss öga mot öga i varje fall. Möjligtvis att vi får ett svar på tal av en annan insändare som får tillfälle att lufta sin sedan länge inestängda vrede.

Men det måste vi ta med jämnmood, inte sant. Och vara glada att vi alls får yttra oss i de stora frågorna.

● KONST I DAG:

av NILS-ERIC BJÖRSSON

För ungefär ett och ett halvt år sedan gick debatten het om svensk kortfilmsstandard. Vi har en usel kortfilm här i landet, hette det från många håll. Man talade pessimistiskt om att den svenska kortfilmen befann sig i en kris och att vågdalen var så djup, att det var fråga om inte Sverige rent av låg sämst till i världen. Det gjordes jämförelser med utlandet. Hur annorlunda låg inte situationen till i Polen, Tjeckoslovakien, Frankrike t.ex. — ja, till och med i lilla Danmark gjorde man bättre kortfilm än här hemma.

Men det fanns de som inte ville gå med på att svensk kortfilm skulle vara så mycket sämre än andra länders. Svenska kortfilmsproducenter hade ingen anledning att skämmas. Det var bara det att vår repertoar var betydligt mer begränsad, eftersom vi i huvudsak var hänvisade att göra beställningsfilm. Fri kortfilmsproduktion kunde vi inte ha i någon nämnvärd utsträckning, eftersom vi inga pengar hade. Öststaterna hade t.ex. filmhögskolor, där kortfilm experimenterades fram.

Ändå görs det då och då fri kortfilm, påpekade man och gav exempel på vad som höll på att hända. Carsten Wedel var

Oljemålning av Olle Olsson Hagalund.

Sven Erixon: Barn på ängen.

t.ex. i färd med att göra en färgfilm om Bror Hjorth, genom initiativ från Konstfrämjandet och det fanns planer på andra håll på fri kortfilmsproduktion.

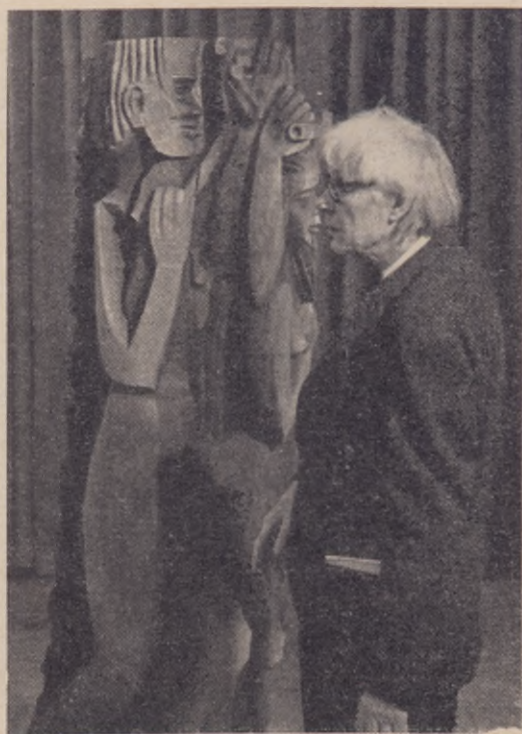
Filmen om Bror Hjorth mer än infriade förväntningarna. Det blev en sådan upplevelse att den ställdes i mästarclass. "Så bra har ingen svensk konstnär blivit presenterad på film tidigare", skrev en ledande recensent. Som en bekräftelse belönades filmen våren 1963 med ett pris på kr 40.000:— av Statens Filmpremiénämnd.

Det var den hösten 1962 avlidne chefen för Konstfrämjandet, Bror Ejve, som umgåtts med idén att en sådan film skulle göras och han hade kämpat hårt för att få planerna realiserade. Den visades första gången på Konstfrämjandets årsmöte den 2 september 1962. Några dagar senare var Bror Ejve död.

Forts. å sid. 18

Bror Hjort arbetar med materien och skapar konst i sin ateljé.

Bror Hjort tillsammans med sitt fullbordade verk.

KONST PÅ FILMDUK

*Modern och klassisk bildteknik möts här:
Bror Hjorth och filmmannen i god sämja
framför kameran.*

Förstadssöndag: en färglitografi av Olle Olsson Hagalund.

Text KI-LO-WATT
Teckningar: SVEN BJÖRNSON

Att fara fram med osanningar är klander-
värd hantering, men är man tillräckligt
skicklig kan man göra osannolikheter
högst njutbara. Det fanns en historieskri-
vare som berättade många vackra saker
om sin konung. Senare tiders kritiker be-
tvivlar de vackra porträtten. Så skriver
t. ex. historieprofessorn Erik Lönnroth i
en uppsats om Gustav Vasa att "hans lögn-
aktighet var stor och välberäknad". Sä-
kerligen stöder sig professor Lönnroth på
historiska fakta, men vem skulle i vår fo-
togenlampas ljus, på kvällen då vi satt
med historiens läxbok, sedan matresterna
på köksbordet plockats bort, vågat komma
med ett sänt påstående!

Nu var det väl så att den gode lands-
fadern i vissa knepiga situationer ansåg
sig tvungen att fuska en smula med spel-
reglerna. Kanhända förstår man saken
bättre om man antar att också hans mot-
spelare var en smula vårdslösa med san-
ningen. Mellan varven kunde han emel-
lertid spela på luta och i det stora hela
måste han väl trots påvisade ojustheter
"på plan", enligt moderna termer i sport-
spalterna, ha skött sig ganska bra efter-
som man ända in i vår tid envisas med att
ha gubben Vasa kvar på riksbankssedlar-
na vi måste ha på fickan för att handla
eller se nutidens hjältar på Johanneshov
och andra isbanor.

Näväl, vi trodde på våra "gustaver" och
"karlar"; deras väldighet intog en heders-
plats i vår fantasivärld. På kvällarna gjor-
de vi också utflykter på utkanterna, där
fantasin kunde blomma upp i vinterns
mörker. På en utkant i byn fanns en gub-
be, både smed och snickare på samma
gång. Under långa vinterkvällar reparera-
de han timmerkarlarnas verktyg, kälkar
och doningar, som fått skavanker och
skavsår under hård framfart i skogen och
på basvägarna.

Livet i hans smedja var ett ofantligt
äventyr, där han stod i bråten av timmer-
kälkar, blänkande medar, trä som luktade
tjära och så de fladdrande lågorna, som
snodde som slingor kring hans bara, hå-
riga armar och köttröda händer. I lågornas
sken fiskade han upp glödröda järnbultar
och beslag, krökte och hamrade till, satte
fast och skruvade ihop på tjärat trä. Där

DIKT OCH SANNING I ELDSKEN

vi satt uppflugna på halvfärdiga slädar
och åkdon runt väggarna tyckte vi den
svarta skuggan framme vid spisen liknade
djävulen själv som plockade med sina
glödheta leksaker, insvept i fräsande ånga
och fladdrande eldslågor.

Hur olik var han inte mot på somma-
ren, då han och snickarboden kunde flyt-
tas utomhus, då han satt på en bänk vid
väggen, snickrade och putsade trä mitt
ibland blommande buskar, gräs och fåglar,
som byggde bon på helvetets utsida. Få-
gelsång och blommor utanför helvetets
portar! Ja, så kunde man så här års fanti-
sera om gubben Trygg, en snäll fredlig
jordisk varelse, som tillverkade nytta åt
hela byn, gjorde nytt och reparerade om
så behövdes, tog emot trasor, verktyg och
doningar, sådant andra trasat sönder, läm-
nade ifrån sig helt, putsat och målat. Och
ändå hade han så mycket gemensamt här
i eldskenet med den potentat vi läst och
hört talas om i pinans boning, eldgafflar

och speciella grytor med puttrande svavel
att stoppa osaliga människor i. Kanhända
var kälkarna bara ett förspel till vida all-
varligare saker?

Så långt kunde barnfantasin skena iväg.
Och vad kunde väl Trygg veta om våra
tankar! För ingen av oss skulle väl någon-
sin ha kunnat yppa vad vi tänkte om ho-
nom där han stod framför eldhärden med
ryggen vänd åt oss. På sommarn var hans
smedja och snickarbod ett av våra käraste
tillhåll. Där fanns högar av virke, bräd-
staplar och allt möjligt löst gods prydligt
uppsorterat och under öppna tak för skydd
mot rost, röta och regn. Man kunde väl
knappast tänka sig någon mera idealisk
lekplats för spanare och krypare som vi.
Intill låg en kolbotten, där Trygg bränt
träkol och tjära. Runda svarta fläckar mar-
kerade var kolmilorna legat och så grönt
yppigt gräs emellan de svarta kvarteren.
För oss var detta prärien, de svarta fläck-
karna nybyggen som de vilda indianerna
bränt ned. Längre bort låg tät, mörk barr-

På sommaren satt han på en bänk vid väggen och snickrade...

skog. Under våra hämndetåg och framfarer i skogen i närheten av Trygg hände det ibland att han inspirerad av våra upptåg utnämnde sig till platsens högste övervakare, snodde ett band av blått blomkrukpapper runt den vita skärmmössa han alltid hade på sommaren och satte en gul, blank kopparplåt, som klippts till i smedjan, mitt fram på mössan. Då uppträdde Trygg som rättsskipare mellan indianer och vita, bestämde om mark- och egendomsfördelning på ett sätt som helt skulle omöjliggöra fortsatt blodutgjutelse. Det är klart att en vuxen med sådan inlevelseförmåga i våra lekars allvar åtnjöt det högsta anseende i våra kretsar.

Nu var det som sagt vinter. Många tyckte det var skoj att hälsa på Trygg i smedjan under långa vinterkvällar, många kom också dit för att lämna och hämta redskap. En figur, som egentligen inte hade något ärende dit, var kvastmakare och lite av varje. Han bodde i ett ödetorp en bra bit

Kvastmakarn slog sig ned i värmen, nära Trygg vid spisen.

inne i skogen från den övriga bebyggelsen. Stugan och torpet befann sig i sämsta tänkbara skick, därför att ägaren inte gjorde ett skvatt för att förbättra det hela. Dialogerna mellan honom och Trygg var ett levande bevis på hur två olika människotyper ser på saker och ting. Trygg, gammal soldat med medalj och hederstecken, flitig och ordningssam, en prima medborgare av den gamla stammen. Kvastmakarn med ett brokigt förflutet, liten och hopkrupen, då hans taggiga skugga dök upp utanför i eldskenet framför smedjans fönster, snöt sig i fingrarna flera gånger innan han steg in och slog sig ned i värmen, nära Trygg vid spisen.

Jättedamen på cirkusen låg i sin säng och skrek på mat... redan tidigt på morgonen.

Kvastmakarns bleka ansikte fick färg sedan han suttit tyst en lång stund, och då började historierna rinna ur honom som upptinat vatten: — ja, som vi vart ute i världen vi... du på ditt vis... jag på mitt, sa kvastmakarn, och hans små bruna ögon följde Tryggs rörelser med tången och järnbitarna i elden: — Ja-ha-ja, svarade Trygg dröjande och menade att hans utflykter gått mera på rättlinjigt kommando; soldat i fredstid var inte mycket i historieväg, men hur var det att jobba på cirkus... varför vart nu inte kvastmakarn själv cirkusdirektör? Det var ett sätt att "koppla på kvastmakarn". Trygg provade för att roa stora och små, runt väggarna i smedjan. Kvastmakarn var inte ohägad: — Vart int du general... vart int jag cirkusdirektör, sa han. Och så drog han på, uppvärmd av elden och det fladdrande eldskenet som stack igenom de tunna, slitna kläderna. Arbetet för hans del var ing-

en dans på lina, men han stod nära cirkusdirektören i alla fall, hjälpte honom i stort och smått, fick också del av hans bekymmer och glädjeämnen.

Jättedamen i den cirkusen var en särskild historia. Bara att spika ihop hennes säng var ett jättejobb och täcken och lakan krävde stora tygbitar, skorna gjordes i Tyskland, sidenklänningarna och den övriga garderoben likaså... väldig var hon att se på när hon var klädd... och lika väldig i sin väldiga säng, där hon låg som en väldig svällande deg i ett jättebaktråg,

låg och skrek på mat på säng redan tidigt på morgonen. För hon hade en fruktansvärd aptit. Kvastmakarns jobb var bland annat att passa upp jättedamen, springa med mat från köket till tältet där hon låg. Hur hon blivit så stor? Den saken anförtrodde cirkusdirektören kvastmakarn en kväll då de drack absint tillsammans. En väl bevarad hemlighet: hon var cirkusdirektörns egen dotter, ett klent barn, som inte växte som andra barn. Då gick cirkusdirektören till en professor i Wien, en lärd man, som pysslade med undergörande näringspreparat, och så fick flickan en kur. Den blev för stark, professorn var förtvylad; hans avsikt var inte att tillverka en jättedam, men eftersom cirkusdirektören länge saknat en sådan fick hans egen flicka rycka in i hans cirkus. Fast innerst inne hade han nog gärna sett att hans flicka varit en vanlig dam, trots att hon drog in massor av pengar i hans kassa.

Forts. å sid. 29

Men hans verk måste föras vidare och det är i hans anda som ytterligare två konstfilmer i färg nu tillkommit, filmerna om X-et och Olle Olsson, Hagalund. Båda har blivit stora succéer och välkomna ljuspunkter i svensk kortfilm. X-et-filmen har hunnit belönas med ett första pris i sin klass vid en internationell filmfestival i Tel Aviv och filmen om Olle Olsson, Hagalund förtjusar och förtrollar just nu landets biopublik.

En hel del av de sorgdok som debatten behängde svensk kortfilm med har rivits ned. Bror Hjort, X-et och Olle Olsson Hagalund har i stället hängt dit några färggranna, fladdrande vimplar. Svensk kortfilm är i dag till en stor del svensk konstfilm och utöver filmupplevelsen som sådan ett mycket värdefullt bidrag i arbetet för konstabildning och estetisk fostran. Från biosalongen kan nämligen Konstfrämjandets tre filmer komma till föreningsbruk och studiecirkel genom att finnas tillgängliga i smalfilmskopior.

*

Filmen om Bror Hjorth är en produkt i samarbete med Svensk Filmindustri och kortfilmsdebut för den unge regissören Carsten Wedel. Han är son till Göteborgsmålaren Nils Wedel och gudson till Bror Hjorth, så det fanns speciella förutsättningar för att han skulle lyckas. Det är Bror Hjorth själv som presenterar sitt konstnärskap i en intim, omedelbar monolog. Regissören har redigerat fram denna ur några långa samtal som han haft med Hjorth och tagit upp på band. Kring denna spontana monolog, som spänner över barn-domshemmet, Parisåren och fram till konstnären av i dag, har Wedel byggt filmens bildmaterial som följaktligen presenterar utvecklingslinjerna i konstnärens verk.

Bror Hjorth är en primitivist med rötter i en urgammal svensk bondetradition och med sin berättarglädje, färgfantasi och enkla uppriktighet i uttrycket står han i förbund med naivisterna. Han har den gamla allmogekonsten i blodet, har som barn intensivt upplevt de gamla träsnidarna, kistemålarna och bondespelmännen. Han har angett ursprungets betydelse i uttalandet: "En skogvaktarpojke från Uppland kan inte vara annat än primitiv."

Bror Hjort är lika mycket målare som skulptör, fast målaren oförtjänt kommit att stå i skymundan. Konstfrämjandets film ger de rätta proportionerna. Men ibland kan det vara svårt att hos Hjorth dra gränsen mellan skulptur och måleri. Det finns målningar som är ytterst skulpturala, det finns målade skulptur. Det preg-

nantaste exemplet är hans målade träreliefer, som intar en betydande plats i hans produktion.

"Hans bilder vimlar av rustika figurer i färd med att leva, spela och dansa, älska och dö. De verkar framsprungna ur ett hett och primitivt kynne — man kommer att tänka på grov och grann allmogeslöjd, på skillingtryck och dalskt kurbitsmåleri. Han verkar tala på bönders vis." Så har en skribent fångat in Bror Hjorths konstnärskap och så upplever man till stor del denna film, där Bror Hjorths makalösa färgutlevelse kommer till suveränt uttryck.

*

"Filmen öppnar dörren till en myllrande och rik bildvärld, jäsande av kraftöverflöd och prunkande starka färger", skrev en recensent när den andra av Konstfrämjandets filmer om moderna svenska konstnärer hade premiär, filmen om X-et. Den här gången skedde samarbetet med Nordisk Tonefilm.

Även nu stod en ung, lovande kraft för regin: Curt Strömblad.

Filmen om Bror Hjort ställde konstnären i centrum. Här har man avstått från att berätta om konstnären, filmen är i stället en prestation av X-ets verk och ger ett tvärsnitt genom hans enormt rika produktion.

Bara en kort presentation av X-et inleder filmen och i stället för speakertext har Curt Strömblad med fin förståelse för X-ets bildvärld låtit dikter och prosacitat av svenska författare kommentera hans bildskapande. Filmen vill ge en rent emotionell upplevelse av ett rikt och mångfacetterat konstnärskap.

X-et är en naturkraft och kanske den mest spontane målare vi haft. Hans bildfantasi har djupa rötter i verkligheten, hans intresse för yttervärlden återspeglas flitigt i hans konst.

Filmen ger en glimt av X-ets tidigaste måleri; motiven från barndomens stations-samhälle utanför Stockholm. X-et kom att bli en av de allra flitigaste utlandsresenärerna bland de svenska målarna under tjugotalet och det var framför allt besök i Spanien som kom att frigöra hans starka målartemperament och ohämmade berättarglädje i en hett flammande färgkonst — "tända elden i hans palett", som Erik Blomberg uttryckt det. Hans sociala medkänsla kom så småningom att göra honom till en av de allra främsta skildrarna av det spanska folkets olycksöde: om detta ger filmen ett värtaligt vittnesbörd, liksom om hans engagemang över huvud taget — han måste känna starkt och levande för det han vill gestalta.

Men det är inte bara X-ets stafflimåleri som filmen presenterar. X-et är ett ymnighetshorn, inget område av bildskapande är honom främmande. I sin skaparglädje ägnar han sig med samma säkerhet åt kyrkans glasmålningar som teaterscenens dekorationer, ryor, gobelänger, emaljarbeten är andra resultat inom hans konstnärliga fannande.

X-et är ett stort och brokigt färgäventyr i bildkonstens värld och den film som gjorts om honom slår generöst upp dörrarna till ett fascinerande besök, en bländande upplevelse.

*

Det finns ingen svensk målare som varit så engagerad i sin barndomsmiljö som Olle Olsson och han har gett uttryck åt sitt beroende genom att låta denna, förstaden Hagalund, bilda honom tillnamn. Han bor kvar i det hus där han föddes — men det är en försvinnande idyll. Den brokiga samlingen av kåkar och hus, byggda med en sällsam hantverkarglädje, håller på att förvandlas till höghusområde.

Om målaren Olle Olsson Hagalund och

Arbetsterapi och Hobbymaterial

Pärlor av trä, glas, kristall och metall.

Indiska Ädelstenar till halsband och armband.

Brasiliansk Onyx till hängsmycken, örhängen, nyckelringar och halsband.

Silvertråd i olika former och dimensioner.

Rundböjtänger för trädarbeten.

Halsbandslås i olika utföranden 1—5 rader.

Sadelgjord såväl mönstrad som enfärgad i 22 färger.

Väskhandtag i pärlbambu och rotting.

Pappstommar och Silkebast för bastflätning.

Skinns och läder för alla ändamål.

Arbetsatser i rikhaltig sortering.

Begär prislista och prover. Vi sända gärna påseendesändningar på öppet köp.

Firma SUNE ENGLUND, Örebro

Klostergatan 18 III
Tel. 019/12 09 14 - 12 10 95

hans motivvärld berättar den senaste av Konstfrämjandets kortfilmer i färg. Den har tillkommit i samarbete med Sandrews och Rune Ericson har regisserat.

Olle Olssons ateljé i Hagalund förvandlades för en tid till filmateljé. Kameran hade flera hundra tavlor att välja bland och när filmen förelåg klar kunde den inbjuda till en naivistisk promenad utan like, en miljöskildring i strålande kolorit och med hängiven detaljbehandling, lekande humor och en underton av vemod och melankoli. Eric Sandströms intervju med Olle Olsson Hagalund hade lockat fram en personlig profil hos konstnären och öppnat fina inblickar i naivismens väsen.

Det är ett välbekant drag hos naivisterna att vilja återvända till barndomens varma förtrolighet med tingen i omvärlden, att drömma om världen även som vuxna. "Jag är naivist för att kunna behålla min barndoms syn på tingen", har Olle Olsson deklarerat. "Det är dock den som blir den lyckligaste delen av livet. Kan jag behålla den kvar kommer jag alltid att bli lycklig." Men vissheten om att det han älskar tillhör en förgången tid, ett förlorat sagoland, ger åt hans konst även en sorgsen stämning. Man återfinner ofta i hans figurer mycket av vagabonden Chaplin och känner inför motiven en blandning av uppslupenhet och vemod.

"Jag har aldrig tålt att se en målarskola", lär Olle Olsson Hagalund ha sagt en gång och när man i filmen upplever hans medvetet anspråkslösa teknik, erinrar man sig vad ett litet barn en gång frågade inför en av X-ets målningar: "Mamma, hur gammal är den pojken som målat tavlan?"

Även Olle Olsson Hagalund skulle ha upptagit de orden som ett högt beröm. Det är inte fråga om att efterlikna verkligheten utan uppleva den.

Filmerna om Olle Olsson är en underbar presentation av ett rikt konstnärskap och rör vid dolda strängar hos oss alla. "Hans målningar ger en stillsam erinran om att det finns ett annat mer poetiskt sätt att leva", som Ulf Linde sagt.

REDAKTIONEN

Status redaktion är tillgänglig för personliga besök och telefonsamtal endast fredagar mellan kl. 14–16. Redaktörsbefattningens förening med annan tjänst gör denna arbetsordning nödvändig. För ej beställda manuskript, bilder, teckningar m. m., kan redaktionen inte ta något ansvar.

Den lilla boken vi alla måste lyda

Almanack är ett ord av okänt ursprung. Första gången man stöter på det i historien är — som så mycket annat — i Egypten på 300-talet f. Kr.

Dock inte i samma betydelse som dagens almanack som ju är en liten skrift där vi finner uppgifter om astronomiska fenomen. Solen, månen och planeternas gång beräknade för en viss ort, förteckningar över helgdagar, namnsdagar och marknadsdagar och mycket annat smått och gott.

I gamla almanackor — särskilt i bondepraktikan — fick man också praktiska anvisningar om sådd och skörd och andra för lantbruk och hushåll viktiga sysslor. Så här kunde det exempelvis lyda:

MAJUS Maji månad hafver 31 dagar
Dagen är 13 timmar och 11 minuter lång
Och solen löper i Tvillingarna, och är däruti
den 12 dag Maji intill den 12 dag Junii.

MAJI MÅNAD SÄGER:

Nu rider jag i skogen gröna
Att jaga Djur dejelig och sköna.
Jag badar och låter min Lefver åderslå.
Och jag vill ännu i varma kläder gå.

Bondepraktikan ur vilken ovanstående citat är hämtat hade ytterligare råd att ge sin läsare. Vitt skilda från våra dagars vetenskapliga kalender:

"I denna månad Maji ska man varmt bada och bruka varm Spis. Och det är godt att taga drick till sig som gör Blod, och skall man intet Djurs hufvud äta, förty det gör människans hjerta märklig skada. Man skall bruka Malört och

Salvia i sin drick. I Tvillingarna är det godt att vara, att vandra, att köpa, att arbeta i Eld och att sätta barn i skola.

Ett barn som födes under Tvillingarna blifver sannfärdigt, förnuftigt och stilla. Hafver breda skuldror och får ett ärr på sina Naglar och på sitt Bröst. En Hustru skall föra honom mycken rikedom till... han öfverlever alla sina Bröder...

I alla äldre almanackor går den astrologiska vidskepelsen igen. Råd lämnades för allt en människa kunde tänkas planera: bröllop, koppning, affärer, åderlåtning m. m. Vidare hade de gamla kalendrarna ett särskilt avsnitt — planetboken — där vädret för varje dag under det kommande året förutsades. Man antog att väderleken var helt beroende av månen och planeternas ställning i djurkretsen.

Självfallet råkade så småningom den astrologiska väderleksprognosen i vanrykte, men den fanns i alla fall kvar i våra almanackor ända till år 1870.

Våra nuvarande almanackor går tillbaka till förteckningar som offentliggjordes i det romerska riket över årets dagar.

Några fakta om almanackorna:

- Den äldsta trycktes av Gutenberg (boktryckarkonstens fader) redan 1448, men det finns bara några träflisor i behåll.
- Vår första svenska almanacka var en tysk översättning som kom ut i Uppsala år 1540.

kvartal 1.

STENBOCKEN (21 dec. - 19 jan.)
VATTUMÄNNEN (20 jan. - 18 febr.)
FISKARNA (19 febr. - 20 mars)

kvartal 3.

KRÄFTAN (21 juni - 21 juli)
LEJONET (22 juli - 21 aug.)
JUNGFRUN (22 aug. - 22 sept.)

kvartal 2.

VÄDUREN (21 mars - 20 april)
OXEN (21 april - 20 maj)
TVILLINGARNA (21 maj - 20 juni)

kvartal 4.

VÅGEN (23 sept - 22 okt.)
SKORPIONEN (23 okt. - 22 nov.)
SKYTTEN (23 nov. - 20 dec.)

- Ända till slutet av 1600-talet använde vi mest tyska översättningar.
- Utgivandet var helt utan kontroll. Men när en solförmörkelse inträffade den 3 maj 1715 i Stockholm visste ingen av det årets 5 (fem) almanackor att den skulle bli total!
- Den skandalen bidrog till att Vetenskapsakademien från och med år 1747 erhöill privilegium på att ge ut almanackor i vårt land.

Vår almanacka vars astronomiska data beräknas under överinseende av Vetenskapsakademiens astronom utges för de fyra horisonterna: Stockholm, Göteborg (sedan 1749), Lund (1746) och Luleå (1897).

Den moderna kalendern lider fortfarande av påtagliga brister.

Det naturliga årets längd är exakt 365,2422 dygn och en månad 29,5306 dygn.

Följaktligen är det nästan omöjligt att få fram en ordentlig kalenderberäkning. Det är många som vill ha en mer rationell ordning i kalendern. Påsken ska exempelvis fixeras till ett bestämt datum osv. En mindre kalenderreform fick vi i Sverige år 1953 då Marie Bebadelsedag ströks som helgdag och vi fick Alla Helgons dag på en lördag och även Midsommardagen — med starka protester från Dalarna — förflyttade.

Text: ARNE ÖIJEN
Teckningar: SIGGE STENSTRÖM

■ DIKT OCH SANNING . . .

Forts. från sid. 17

Kvastmakarns olycka var att han var ung och såg bra ut. Jättedamen blev kär i honom och då var det inte annat att göra än att fly . . . en natt lämnade han cirkusen för alltid. Han ville inte göra cirkusdirektörn ledsen genom att berätta sanningen för honom. Kärlek från en jättedams sida kan inte klaras på annat sätt än genom flykt. Några krossade revben och blåmärken efter hennes nypor var sviter kvastmakarn så småningom repade sig ifrån där natten jättedamen ropade efter mat redan före klockan 3. I vanliga fall skulle hon ha sin första biffstek med ost och rödvin klockan sex på morgonen.

Vi lyssnade och tänkte på en hel del annat vi hört om kvastmakarn. Att han var tjuvskytt, hade stora skulder hos byhandlarn, aldrig betalade ett öre i arrende för torpet, drog sig fram på konster och knep och hade dåligt anseende i byn. Dessutom fanns det en annan motivering för hans flykt från cirkusen enligt vad vi hört: det lär skulle ha försvunnit en del större sedlar ur cirkuskassan den där natten kärleken hos jättedamen flammade upp. Vi satt där i Tryggs smedja, såg på smedens glödande järnbitar, tången, och de fladdrande lågorna i den öppna spisen. Det luktade svavel tyckte vi. Och vi undrade om kvastmakarn tillhörde dem som skulle hamna i den där evigt brinnande elden vi hört talas om. Fast ingen knystade ett ljud om sådana tankar.

TICK

— Vad tycker du om min nya hatt?
— Då skulle du se min!

Så här i kvällningen känner han sig liksom lite extra dystert till sinnes. Betänksam vilar hans blick på stolsbenens och linneskåpets snidade lejon tassar. De är polerade och blänker nu förföriskt i skenet från kristallkronan. Men likafullt tycker han inte om dem — nej, så fan han det gör! Han avskyr dem, det känner han tydligt, med ens. Hans pengar är det som gått — och som i avbetalningar kommer att fortsätta gå — men ändå har han ingenting haft att bestämma, inte det minsta! Hon, häxan, är det som styrt och ställt med alltihop, och brådskan är det enda hon haft att skylla på...

I glödhettaste helvetet borde alla svärmödrar brinna! tänker han arg-sint och söker förgäves dra ett bloss på den sen länge slocknade pipan.

Från köket hörs slammer av por-slin. Och så plötsligt hustruns röst — en bedrövligt glad röst. Den sjunger om att bara få vara tillsammans. Till råga på allt sjunger hon!

Henne har man fått för sina synders skull, tänker han utan minsta försök att hejda tanken.

Han tycker att den hastigt upp-flammande vreden har gjort honom klarsynt, att han nu begriper och genomskådar mycket av det han tidigare varit blind för. Först nu tycker han sig fullt tydligt se att han sitter upp till halsen i eländet — obönhörligt och på livstid troligen! Och alltihop för denna enda natt i somras!

Utanför fönstret tättnar skymning-
en kring granarnas vitskimrande
vinterskrudar. Och ovan grantop-
parna ser han en kyligt blek vinter-
måne. Skrikiga barnaröster och lju-
det av mattpiskning når in till honom
där han orörlig sitter i soffan och
stirrar framför sig. På motsatta väg-
gen — över linneskåpet — hänger en
handmålade tallrik, och på den blåser
säterjantan i sin näverlur, medan ett
par svarta får står och glori in i den
röda solnedgången.

Han kratsar ur pipan med nervösa
fingrar, fyller den på nytt och tänder,
suger ivrigt i sig tigerbrandsröken.

Jaha, nu har man eget hem och all-
ting då, tänker han, ansträngande sig
att hitta en galghumoristisk ljus-
punkt i det hela. Det är inte alla som
har det, det är kanske på tiden att
man slår sig till ro...

Utanför fönstret tättnar skymningen kring granarnas vitskimrande vinterskrudar...

SÅNGENS MAKT

Novell av
GUSTAF RUNE ERIKS

Teckningar:
ELSIE-BRITT STENQVIST

Han känner sig samtidigt uppro-
risk och apatisk. Arbetskamraternas
spefulla, ironiska repliker från den
senaste tiden har han i gott minne,
och även sådant som ligger längre
tillbaka i det förgångna, minns han
mycket väl. Han minns raden av
jobb i olika skogar, kortspel och sup-
fester och andra glädjeämnen i olika
baracker, på olika platser, i olika
städer och samhällen. Han minns
Friheten. Nu tänker han på den som
på en förlorad rörelseförmåga: det
riktiga livet är liksom oåtkomligt nu,
inte längre fullt verkligt — det finns
till bara i minnesglimtar, minnesked-
jor, det ligger bakom honom. Han
som är van vid frisk luft, vid utom-

husjobb, han har plötsligt — utan
att han själv riktigt vet hur det gått
till — blivit placerad i den här små-
stadshålan! Om dagarna i den kvava,
larmande fabriken, om kvällarna
bland dessa löjliga lejonfötter, säter-
jäntor och gloende får! Det är bit-
tert, mer än bittert! Han känner sig
instängd, inlåst!

Hustrun har nu slutat att sjunga.
Hon kommer in till honom från kö-
ket, stannar i dörröppningen och ser
på honom. Händerna håller hon
knäppta under förklädet som hon
har knutit kring sin numera trinda
mage. Han betraktar henne med ovil-
ja i blicken, tänker ännu en gång på
att det är slut med Friheten, att nån-
ting annat har börjat. Hustrun för-
står ingenting, flinar blott menlöst
mot honom. Hennes hår hänger ovår-
dat ner över kinderna.

Återigen fyller han pipan med Ti-
gerbrand som är en tröst i bedrövel-
sen.

— Så du röker! säger hon kär-
leksfullt förebrående.

Hon låter förnöjd. Hennes förnöj-
samhet ökar hans vanmaktskänsla.
Och inte kan han säga nånting åt
henne, hon är på något sätt alldeles
främmande för honom. Nej, ännu
kan han inte prata med henne. Men
han anar att ordens och grälens tid
så småningom ska komma.

Från lägenheten bredvid skär små-
barnsskrik genom väggen, och ovan-
ifrån hörs radiomusik — nånting
sorgset gnällande, det med. Och ute
bland de snötyngda granarna spring-
er de större ungarna alltjämt om-
kring, skrikande med gälla stäm-
mor till varandra. Och mattpisk-
ningen är fortfarande igång lika ihär-
digt.

På nytt vänder han sig mot fön-
stret. Snön gnistrar i det kläna lykt-
skenet. Månen har gått i moln: bara
en liten bit av den lysande skivan
skymtar bland drivande skyar. Han
hör att hustrun återvänder till köket,
till de avbrutna sysslorna där. Efter
ett par minuter börjar hon sjunga
igen. Och han lyssnar halvt omed-
vetet till hennes sång. Varför sjung-
er hon? Det brukar hon inte göra an-
nars. Varför är hon så glad i kväll?

Han sitter där länge och lyssnar.
Inte till orden, dem bryr han sig inte
om. Han lyssnar till själva rösten,

Händerna håller hon knäppta under förklädet...

själva tonen. Efter en stund märker han förvånad att hennes sång inte längre irriterar honom — i varje fall inte på samma sätt eller i samma grad som förut. Snarare får den honom att på något konstigt vis känna sig bättre till mods. Hon låter så glad att även han blir en smula glad i hågen. Det är märkvärdigt, mycket märkvärdigt...

Sakta rökande på pipan sitter han kvar i soffan och förnimmer hur en ny känsla långsamt — liksom under starkt motstånd — dämpar de sista resterna av hans irritation och slutligen kommer den att försvinna alldeles. Den nya känslan blir starkare, undan för undan gör den honom mil-

dare, mera förstående till sinnes. Det är någonting som har lossnat inom honom, det märker han tydligt: han kan nu tänka på hustrun nästan med ömhet. Hon är i alla fall duktig i hushållet. Och snäll mot honom — alltid vänlig och hjälpsam. Och hon kan ju inte gärna rå för att hon har en mor som hon har...

Han känner sig i det närmast lugn, tänker åter på att han har ett hem. Den här gången är tanken inte fylld av självironi, galghumor. Han har verkligen nånting eget, eller nånting som bara är hans och hustruns: en fast punkt i världen. Och han är ju ändock trettiåtta fyllda — sju år äldre än hon. Ungdomen och dess överdåd ligger bakom honom, det är naturligt, självklart — som det ska

och bör vara. Vad beträffar livet i ungarlsbarackerna och huggarkojorna, så har nog argsintheten fått honom att romantisera det en smula, för att inte säga rätt mycket. Trista kvällar med fotogenljus, kortlappar och doft av fotsvett... Det har väl inte varit så roligt och angenämt alla gånger. Egentligen. När han tänker efter så här i lugn och ro.

Han börjar faktiskt tycka att lejonassarna är riktigt snygga att se på. Och mattpiskningen och de skrikiga ungarna och fabriken ska han väl stå ut med bara han hinner vänja sig, bara tiden får ha sin gång. Det är så mycket som plötsligt blivit förändrat i hans liv, att han därav kommit att känna sig lite vimmelkantig för tillfället, till en början. Att vara gift är ju inte detsamma som att vara ungarl — det vet ju var och en att det är stor skillnad på det ena och det andra...

Man anpassar sig nog, tänker han, det blir nog bättre vad det lider, allt blir nog bra...

Han erfar en växande trygghet. Vantrivseln är nästan helt försvunnen: han ger sig hän åt en förut inte upptäckt eller inte erkänd hemkänsla. Trivseln vidgar sig inom honom, blir slutligen så stark att han måste resa sig från soffan och gå ut till hustrun i köket.

Hon står och torkar disk. Då han ler mot henne och smeker henne över kinden fnittrar hon till som en tonårstös. Sen blir hon allvarligare, ser granskande upp i hans ansikte. Det märks tydligt att hon är förvånad. Men när han fortsätter att le mot henne fnittrar hon till än en gång och är glad på samma sätt som förut.

Han öppnar skafferidörren, tar fram en pilsner och slår sig ner vid köksbordet. Han drar av kapsylen, dricker direkt ur flaskan. Hela tiden vilar hans blick på hustruns rundhyllta gestalt, han tycker att hon är rar, känner att han trots allt hör ihop med henne, att hon är den enda människa som verkligen betyder nånting för honom...

När han återvänder till rummet och pipan där, upptäcker han plötsligt att han går och visslar så smått för sig själv. En glad låt som han glömt namnet på. En låt i dur.

Innan han på nytt tänder pipan böjer han sig ner och stryker vänligt över lejonassarnas polerade ytor. Som tillhörde de ett älskat husdjur.

Grekiska landskap

Grekland har blivit ett av de stora turistmålen för oss svenskar. Inte så mycket det klassiska Grekland, som det grekiska landskapet med sin sol, sitt vatten och sina öar.

Inom vår bildkonst väcktes intresset för den grekiska naturen sent, det var först på 1920-talet som svenska konstnärer började söka sig till Grekland. Hugo Zuhr är väl det namn som man främst förknippar med denna upptäckt: "Han är den

Kvarnen Mykonos.

Broderande kvinna.

som gett de personligaste uttrycken för sin upplevelse av grekisk natur", som Bo Lindwall så riktigt karaktäriserat. Det var här som Hugo Zuhr fann sitt rätta konstnärslag, blev på det klara med sin egenart.

Sommaren 1962 vistades Hugo Zuhr på Skyros och Mykonos i den grekiska arkipelagen. Denna vistelse har nu givit upphov till en portfölj med litografier som Konstfrämjandet givit ut. "Grekisk sommar" heter den och innehåller 20 litografier i både svart-vitt och i färg. (Upplaga 325 ex., pris 500:—.) Medelpriset per litografi blir således endast 25:—.

Bo Lindwall har skrivit ett initierat förord, en text som vittnar om både djup förtrogenhet med och fin känsla för både det grekiska landskapet och konstnären.

Han berättar bl. a. om hur Grek-

land, den västerländska kulturens vagga, från 1400-talet och till ett stycke in på 1800-talet isolerades bakom turkarnas järnridå. När så Grekland blev fritt fick Europa revidera sin föreställningsvärld om Hellas: det klassiska idealet, det drömda, leende paradiset förvandlades till verklighetens karga och stränga värld, "ur-tid snarare än klassisk antik" mötte.

Bo Lindwall pekar med rätta på konstnärens känsla för artistisk ekonomi: man finner sällan hos Zuhr en onödig linje, en onödig skuggning, en onödig färg. Det finns ingenting som kan betraktas som dödkött. Den skulpturala karaktären hos den grekiska naturen och den svindlande ljusrymden har fascinerat Zuhr och fått honom att åstadkomma en landskapsskildring av hög konstnärlig halt. *Nils-Eric Björsson*

JULBILDKRYSS 1963

Pristagare:

1:a pris kr 50:—, Emil Persson, Slätteberga, Degeberga

2:a pris kr 25:—, Edit Johansson, Lövdala, Reftele

3:e pris kr 15:—, Anna Bengtsson, Skogsrundan 28 A, Karlskoga

4:e pris kr 10:—, Ida Peterson, Klövervägen 9, Bromma 15

5:e pris kr 5:—, Else-Gun Aldin, Ribbingsväg 1, 5 tr, Sollentuna 5.

Lösning:

ROS — ASKET — STIMULERA — TA —
FA — EN — BANAN — OCH — EN —
ORKA — SAMSIM — KULLA — BIALITT

— SIST — SVAN — A — T — ÖRYKTEN
— V — MA — OCH — SOL RAKITIS —
ALVESTA — LJUNG — LÖN — GLITTER
— OCH — LJUS — GETTER — GE —
SKAPAD — TT — KM — N — NY —
AOR — ALIBI — ANGREPP — Å — HA
— VI — I — VÅR — GRAN — JITTERBUG
— HOTELL — G — ÄRTA — BIO —
TARTA — NUNA.

BORÅS EXPORTAFFÄR

Köpare till

Järn- o. Metallskrot samt Textilavfall
Kråkeredsvägen 6 — Telefon 156 20

— BORÅS —

Ryabottnar 60 × 95 cm Kr 13:50
80 × 130 " " 25:—
100 × 175 " " 35:—

Vacker rosenbård med knuten linnefrans.

Ryaväv 70 cm Kr 15:—
100 " " 19:—
120 " " 25:—

Bitar till kuddar. Kr 3:75 pr st. Bottarna vävda i prima lin samt ylleinslag.

Prima Pappersbruksfilt. Kr 4:50 pr kg i stora bitar. Finnes i ljusbeige, gult samt Segelfärger i stora bitar.

Prima sytråd på rullar à 500 m.
Kr 11:— per styck.
Frakt tillkommer.

FABRIKERNAS GARNLAGER
Pixbovägen, Skogsbo, Mölndal
Tel. 031/27 81 85-86

Riksförbundets för Hjärt- och Lungsjuka lokalföreningar

BLEKINGE LÄN

K

Blekinge Läns Centralorg. för Hjärt- och Lungsjuka, Box 95, Karlskrona. Ordf. Alva Bengtsson, Gustavborgsv. 19, Karlshamn. Tel. 115 66.

Fur: Furs Patientförening. Tel. Karlskrona 970 70.

Karlshamn: Ordf. Klas Andersson, Kolonigat. 13.

Karlskrona: Ordf. Axel Hansson, Mariebergsv. 22, Gullberna. Tel. 220 39.

Ronneby: Ordf. Eric Andersson, Snäckeg. 4. Tel. 1489.

GOTLANDS LÄN

I

Gotlands Konvalescent- och Patientförening, Adelsg. 19, Visby. Tel. 128 38. Ordf. Åke Svensson, Bergmansg. 29, Visby. Tel. 148 75.

GÄVLEBORGS LÄN

X

Gävleborgs Centralorg. för Hjärt- och Lungsjuka. Korr. Haldor Åström, Brunng. 59 C, Gävle. Tel. 026/239 71.

Bollnäs: Ordf. Gunnar Dunkholtz, Björktjärä, Box 931. Tel. 0278/113 64. Patientföreningen, Sanatoriet. Tel. 0278/131 65.

Gävle: Ordf. Ture Edbom, Skomakarg. 18 A. Tel. 026/285 83.

Hofors: Ordf. Erik Karlsson, Björkhagsg. 36. Tel. 0290/202 71.

Hudiksvall: Ordf. Valter Stenberg, Träskgat. 18. Tel. 3560.

Ockelbo: Ordf. Thorsten Andersson, Box 115, Norrsundet. Tel. 221 54.

Sandviken: Ordf. Knut Elfström, Polhemsg. 11 A. Tel. 026/536 09.

Strömsbro: Adress t.v.: Gävlepatienterna, Avd. 10, Sanatoriet, Bollnäs.

GÖTEBORGS OCH BOHUS LÄN

O

Hjärt- och Lungsjukas Samorg. i Göteborgs och Bohus län (Hälso), Packhusplatsen 2, Göteborg C. Tel. 031/11 96 02.

Göteborg: Fritidshemmet, Andra Långg. 48. Tel. 031/14 96 69. Ordf. Olof Carlsson, Forsstenag. 4 B. Tel. 031/25 98 87.

Göteborg 17: Patientföreningen, Renströmska sjukhuset.

Rävlanda: Patientföreningen, Sanatoriet.

HALLANDS LÄN

N

Hallands Hjärt- och Lungsjukas Centralorg. Korr. Stig Sigvardsson, Daltuna, Fjärås. Tel. 0300/400 35.

Falkenberg: Ordf. Sune Nilsson, Gruebäcksv. 14. Tel. 129 86.

Halmstad: Ordf. Göte Svensson, Linehedsväg. 1. Tel. 156 80.

Kungsbacka: Korr. Stig Sigvardsson, Daltuna, Fjärås. Tel. 0300/400 35.

Ullared: Fagereds Patienters Understödsförening. Tel. Lia 11.

Varberg: Ordf. Alrik Nilsson, Box 28, Apelviksstrand. Tel. Kustsanatoriet.

JÄMTLANDS LÄN

Z

Jämtlands Läns Konvalescentförening, Brunflov. 19, Östersund. Tel. 163 81. Ordf. Sven Widegren, Biblioteksg. 37 B. Tel. 215 89.

Östersund: Sollidens Patienters Understödsförening.

JÖNKÖPINGS LÄN

F

Centralorg. för Hjärt- och Lungsjuka i Jönköpings län, Postfack 658, Jönköping 3. Ordf. Josef Svensson, Gröna Gatan 22 B. Tel. 036/137 66.

Eksjö: Lungkliniken Patientförening. Tel. 1537.

Jönköping: Ordf. Stig Johansson, Pl. 9365, Norrahammar. Tel. 036/608 37.

Värnamo: Ordf. Erik Ström, Akersberg. Tel. 0370/131 64.

KALMAR LÄN

H

Kalmar Läns Centralorg. för Hjärt- och Lungsjuka. Ordf. Carl Hellström, Ståthållareg. 13, Kalmar. Tel. 0480/147 37.

Kalmar: Ordf. John Carlsson, Sjöbringsv. 3. Tel. 0480/114 33.

Målilla Kyrkby: Målilla Patienters Understödsförening.

Nybro: Ordf. Eric Robertsson, Brokagärde. Tel. 0481/105 44.

Oskarshamn: Sekr. Irma Carlsson, Alléväg. 11 C. Tel. 0491/108 90.

Vimmerby: Ordf. Stig Gustafsson, Skolg. 9, Hultsfred. Tel. 303.

Västervik: Sekr. Rune Claesson, Bang. 12 C. Tel. 0490/149 13.

Öland: Ordf. Carl Nyhlén, Solhem, Lötorp. Tel. Dödevi 102.

KOPPARBERGS LÄN

W

Dalarnas Hjärt- och Lungsjukas Centralförening. Ordf. Erik Skoog, Box 259, Kvarnsveden. Tel. Borlänge 0243/322 43.

Avesta: Ordf. Karl Lindskog, Slagg. 6. Tel. 0226/513 02.

Borlänge: Ordf. Knut Björnstad, Box 13, Märkargatan, Kvarnsveden. Tel. Borlänge 0243/327 90.

Borlänge 2: Borlänge Silikosförening. Ordf. Karl-Henrik Andersson, Box 3285. Tel. 0243/175 19.

Falun: Ordf. Arne Jonsson, Gammelv. 26. Tel. 023/156 54. Högbo Patientförening, Falun. Tel. 023/137 00.

Ludvika: Ordf. Alvar Fredriksson, Digeråla, Sörvik. Tel. 0240/391 16.

KRISTIANSTADS LÄN

L

Kristianstads Läns Centralorg. för Hjärt- och Lungsjuka. Ordf. Elliott Nylander, Gethornskroken 8 A, Hässleholm. Tel. 0451/129 90.

Broby: Broby Patienters Självhjälpsförening, Broby. Tel. 44.

Hässleholm: Ordf. John Lundqvist, Västertbog. 7 E. Tel. 0451/134 30.

Klippan: Ordf. Nils Andersson, Nygårdsv. 3. Tel. 0435/124 89.

Kristianstad: Ordf. Gösta Björck, Box 1278, Vä. Tel. Kristianstad 044/292 97.

Simrishamn: Ordf. Gunnar Graham, Kv. Mossen, Kivik. Tel. Simrishamn 0414/702 30.

KRONOBERGS LÄN

G

Hjärt- och Lungsjukas Förening i Kronobergs län, Pär Lagerkvists Väg 3 A, Värjö. Korr. Stig Karlsson, Ålsborg, Helgevärma. Tel. Värjö 0470/601 07.

MALMÖHUS LÄN

M

Centralorg. för Hjärt- och Lungsjuka i Malmöhus län, Kamrerg. 3, Malmö C. Tel. 040/97 53 44. Ordf. Erik Pahlsson, Jespersg. 13, Malmö S. Tel. 040/882 81.

Eslöv: Gottfrid Hansson, Brödåkra, Löberöd. Tel. Eslöv 0413/302 66.

Hälsingborg: Hövidsmansg. 4. Tel. 042/108 43. Ordf. Kurt Nilsson, Tranemansg. 10. Tel. 042/131 57.

Höganäs: Korr. Anna Bengtsson, Kolg. 5. Tel. 042/429 91.

Landskrona: Midhemsv. 31. Ordf. Evert Mathiasson, Hantverksq. 42 A. Tel. 0418/131 46.

Lund: S. Stationen, S. Esplanaden. Tel. 0412/149 90. Ordf. Gunnar Karlsson, Dag Hammarskjölds Väg 5 C. Tel. 0412/192 58.
Patientföreningen, Lungkliniken, Avd. C. Korr. Birgitta Möller, Parkv. 7 B, Lund.

Malmö: Almbäcksg. 2 B. Tel. 040/157 95. Ordf. Eric Pålsson, Jespersg. 13, Malmö S. Tel. 040/882 81.
Pat.-fören. Gagn och Glädje, Lungkliniken, Malmö. Tel. 040/800 00.

Orup: Pat.-fören. Nyttä och Trevnad, Orupssanatoriet. Tel. 0413/252 81.

Skurup: Ordf. Anders Edbåge, Jonstorp, Skurup. Tel. Ystad 0411/460 32.

Trelleborg: Ordf. Bengt Jarnhäll, Parkg. 11. Tel. 0410/131 98.

Ystad: Ungdomsgården, Piparegränd. Ordf. Per-Erik Olsson, Hälsobacken 2 b. Tel. 0411/140 41.

NORRBOTTENS LÄN BD

Norrbottens Centralorg. för Hjärt- och Lungsjuka. Ordf. Bror Ek, Stationsg. 24 B, Luleå. Tel. 152 38 .

Luleå: Ordf. Bror Ek, Stationsg. 24 B, Luleå. Tel. 152 38.

Piteå: Ordf. Henry Lindkvist, Box 426, Ängesviken. Tel. Piteå 341 91.

SKARABORGS LÄN R

Länsföreningen för Hjärt- och Lungsjuka, Arvall. Ordf. Bertil Thim, Orren 3, Järpås. Tel. Järpås 168.

STOCKHOLMS STAD A

Centralstyrelsen för Hjärt- och Lungsjuka i Stockholm, Majorsg. 12 I, Stockholm Ö. Tel. 08/61 04 14 och 61 05 95.

Fhlis, Majorsg. 12, I. Ordf. Lennart Åkerström, Knypplerskev. 23, II, Bromma. Tel. 08/26 40 68.

S:t Görans Patientförening. Ordf. Bertil Hammarlund, Kammakarg. 70, 2 tr, Stockholm C. Tel. 08/67 87 25.

Uttran: Söderby Patientförening, Uttran 2. Tel. 0753/309 20.

Hedemora: Tjärnans Patientförening.

STOCKHOLMS LÄN B

Konvalescentföreningen för Hjärt- och Lungsjuka i Stockholms län, Alg. 3, Solna. Tel. 08/27 81 13.

Uttran: Patienternas Understödsförening, Uttrans Sjukhus, Uttran. Tel. 0753/304 83.

SÖDERMANLANDS LÄN D

Centralorg. för Hjärt- och Lungsjuka i Södermanlands län. Ordf. Erik Norgren, Juniv. 7, Eskilstuna. Tel. 016/521 72.

Eskilstuna: Ordf. Erik Norgren, Juniv. 7, Eskilstuna. Tel. 016/521 72.

Lungkliniken Pat.-fören. Ordf. Arne Lundh, Stenkivistav. 9, Eskilstuna 3. Tel. 016/390 18.

Katrineholm: Ordf. Börje Hedlund, Bieväg. 8 B.

Nyköping: Ordf. Helge Eriksson, Fruängsg. 10. Tel. 0155/190 55.

UPPSALA LÄN C

Uppsala Läns Centralorg. för Hjärt- och Lungsjuka. Ordf. Bengt Johansson, Karlsrog. 86 A, Uppsala. Tel. 018/13 72 89.

Enköping: Ordf. Bo Berg, Sämskarbog. 9. Tel. 0171/354 23.

Uppsala: Ordf. Olof Olofsson, Skyttepaviljongen, Grindstugan. Tel. 018/13 75 45. Patientföreningen vid Lungkliniken avd. 41, Uppsala. Tel. 018/13 92 00.

VÄRMLANDS LÄN S

Centralorg. för Hjärt- och Lungsjuka i Värmlands län. Ordf. Åke Aspling, Lovisebergsv. 1 C, Hagfors. Tel. 0563/121 82.

Arvika: Ordf. Verner Augustsson, Stålsberga. Tel. 0570/331 12.
Pat.-fören. Enighet, Lungkliniken, Arvika. Tel. 0570/131 00.

Hagfors: Ordf. Åke Aspling, Lovisebergsväg. 1 C. Tel. 0563/121 82.

Karlstad: Ordf. Nils Perner, Malmtorgsgat. 9. Tel. 054/190 01.

Kristinehamn: Ordf. Alma Hellström, Högåsg. 12. Tel. 0550/116 20.

Säffle: Ordf. Fridolf Skoglund, Postfack 43. Tel. V. Nolby 63.

VÄSTERBOTTENS LÄN AC

Västerbottens Läns Hjärt- och Lungsjukas Centralförening. Ordf. Harald Holm, Box 1836, Holmsund. Tel. Umeå 404 23.

Byske: Ordf. Erling Lundsten, Åbyn, Brännfors. Tel. Brännfors 80.

Hällnäs: Patientföreningen, Hällnäs 2. Tel. 500.

Lycksele: Bången, Box 375. Ordf. Arne Årebrand, Box 2014. Tel. 104 33.

Tärna: Ordf. Bernhard Karlsson, Ström, Joeström.

Umeå: Ordf. Bror Palm, Bryggarg. 45 A, Teg. Tel. Umeå 113 88.

VÄSTERNORRLANDS LÄN Y

Västernorrlands Lungsjukas Centralförening. Ordf. Alex Andersson, Stornäset, Alnö.

Sundsvall: Skolhusallén 23. Tel. 060/569 15. Ordf. Ossian Gustavsson, Västra väg. 16. Tel. 060/550 16.
Patienternas Understödsförening, Sanatoriet, Sundsvall.

Örnsköldsvik: Högbergsg. 9, I. Tel. 143 61. Ordf. Gunnar Nyberg, Box 1321, Gullängen. Tel. Ö-vik 197 81.
Föreningen Nyttä och Nöje, Box 129, Örnsköldsvik.

Österås: Patientföreningen, Österåsens Sanatorium. Tel. Sollefteå 230 90.

VÄSTMANLANDS LÄN U

Centralorg. för Hjärt- och Lungsjuka i Västmanlands län, Haga parkg. 5, Västerås. Tel. 021/420 33. Ordf. K. A. Berglund, Gulsporreg. 13 A, Västerås. Tel. 021/197 31.

Fagersta: Ordf. Karl Erik Sandberg, Box 4429, Fagersta 2. Tel. 0223/205 37.

Köping: Marieborgsv. 9. Tel. 0221/103 11. Ordf. Rune Degerman, Pungbov. 24.

Västerås: Aros, Haga Parkg. 5. Tel. 021 420 33. Ordf. Bertil Alvebris, Tråddragarg. 27 D. Tel. 021/463 33.
Patienternas Understödsförening, Sanatoriet, Västerås. Tel. 021/371 00.

ÄLVSBORGS LÄN P

SÄLKO, Postfack 216, Borås. Ordf. Herbert Ahlqvist, Akvilejagången 31, Borås. Tel. 033/200 02.

Borås: Pat.-fören. Skogsblomman, Västeråsens Sanatorium. Korr. Kjell Börjeson, Vindelg. 38 A, Borås.

Kinna: Ordf. Anna Sandell, Fack 78, Kinna. Tel. 0320/105 36.

Åsunden: Patienternas Understödsförening, Sjö-Gunnarsbo Sanatorium.

ÖREBRO LÄN T

Örebro Läns Centralorg. för Hjärt- och Lungsjuka, Hj. Bergmans Väg 30. Korr. Torsten Lokander, Letälsv. 5 G, Degerfors.

Garphyttan: Patientföreningen, Sanatoriet. Tel. 019/980 20.

Karlskoga: Timmermansv. 5. Tel. 0586/370 78. Ordf. Gunnar Andersson, Doberväg. 13 B, Bofors. Tel. 0586/348 80.

Örebro: Postfack 378. Ordf. Charles Andersson, Stenhuggarev. 11. Tel. 019/12 38 79.

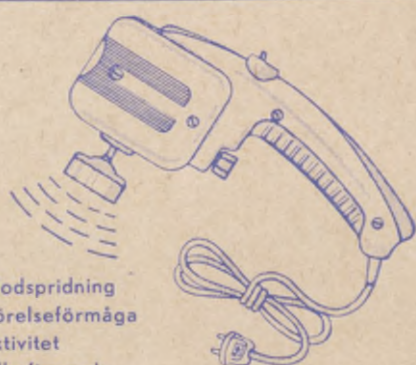
ÖSTERGÖTLANDS LÄN E

Centralorg. för Hjärt- och Lungsjuka i Östergötland, Box 101, Linköping. Tel. 013/244 40. Ordf. Gustav Somdahl, Garvareg. 12, Linköping. Tel. 013/213 50.

Kolmårdssjukhuset: Kolmårdspatienternas Intresseförening. Tel. 011/914 00.

Linköping: Korr. Göte Nordberg, Prästbolsq. 1. Tel. 013/267 42.

Norrköping: Skolg. 3. Tel. 011/230 19. Ordf. Sven Lönnkvist, Doraberg V. 41. Tel. 011/264 15.

FOR ökad blodspridning
ökad rörelseförmåga
ökad aktivitet
ökat välbefinnande

RELAX den svenska massagevibratorm med slagfast hölje

MOT kramp
förlappning
huvudvärk
muskelreumatism

Åberopa denna annons och Ni kan få en apparat
på prov i 10 dagar utan kostnad. Endast retur-
frakten 2:- betalas av Eder.

Ring eller skriv för närmare upplysningar

RELAX AB

Odengatan 39, Stockholm Va. Tel.: 08/32 03 20

Hobby och arbetsterapimaterial

Modern belysning. Vi kan erbjuda: skärmstommar i 50-tal modeller, komplett monterade upphäng, golv- och bordstativ. Samtliga detaljer S-märkta. Mycket låga priser. Begär vår broschyr med prislista nr 4. Halsbandspärlor. Stor sortering i glas, marmor, stenkol och träpärlor. Kristallpärlor i kristall och 21 färger. Extra prima kvalitet. Mellanpärlor, broderipärlor, halsbandslås, smycketillbehör, örhängsmekanismer, brosch-nålar, hängsmycken m.m. Mosaik Ifö, geisha, och porslin. Väskhandtag i pärlbambu och rotting. Sadeljord i 22 färger. Sidenbast i 20 färger. Plastpärlor i 24 färger. Peddigarbeten i satser i 100-tals modeller. Bottnar säljes även separata. Peddig, peddigskena, plaströr, plastskena, plastband, och porslinspärlor.

Extra prima kvalitet.

På alla ovannämnda artiklar var god begär prislista Nr 2 o. Nr 4.
Vår komb. handbok och katalog gratis till arbetsterapeuter.

ASTERHAGS

Sunnanvägen 13, Tullinge. Tel. 08/78 01 66.

Gynna
svensk industri

Lundin & Lindberg

Tel. 313 64

Väduren 21

Tel. 313 64

ESKILSTUNA

TREVLIGA BRODERIARBETEN

för arbetsterapi

Begär katalog från

Gamlestads Konsthantverk AB

Anders Mattssonsgatan 30
GÖTEBORG N — Telefon 26 36 45

GEFLE METALLGJUTERI

SVEN G. DAHLQVIST

Upplandsgat. 9, Box 251 Telefon 144 99
GAVLE

Utför metallgjutgods i alla rödgodsle-
geringar i styckevikter upp till 600 kg.
Lagerbussningar alltid i lager.

BEGÄR OFFERT

Vård på konvalescenthem ger

Rekreation ● Vila

Vinter ● Sommar

- KONVALESCENTHEMMET ALSBORG, HELGEVÄRMA
Telefon: Växjö 0470/601 07 (Kronobergs län)
Plats för 14 gäster
- FJÄLLFARARGÄRDENS KONVALESCENTHEM,
UNDERSÅKER (Jämtlands län)
Telefon: Undersåker 11 — Plats för 24 gäster
- KONVALESCENTHEMMET BJÖRKEFORS,
EDSBJÖRKE (Värmlands län)
Telefon: Sunne 0565/271 65 — Plats för 26 gäster
- FRITIDSGÅRDEN RAMNÄS, Postfack 42, TORUP
Telefon: Torup 138 (Hallands län)
Plats för 20 gäster
- KONVALESCENTHEMMET ÄSEN, ÅSLJUNGA
Telefon: Klippan 600 09 (Kristianstads län)
Plats för 20 gäster
- LÄNGASJÖNS SEMESTERHEM, ASARUM
(öppet under sommarsäsong) (Blekinge län)
Telefon: Karlshamn 0454/260 11 — Vintertid 0454/115 66
Plats för 22 gäster
- SVANHOLMENS VILOHEM, SVANSHALS, OSBY
(öppet under sommarsäsong) (Malmöhus län)
Telefon: 0479/117 14 — Exp.: Kamregatan 3, MALMÖ C
Telefon: 040/97 53 44 — Plats för 27 gäster

Förfrågan om plats

göres av sanatoriepatient hos sanatoriets kurator och för den som ej vistas på sanatorium hos dispensären eller genom Riksförbundet för Hjärt- och Lungsjukas lokal-föreningar

Eftervård ● Förebyggande vård

i avkopplande miljö och natursköna trakter